

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА

**КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЈА И РЕАЛИЗАЦИЈА
СПОЉНЕ ПОЛИТИКЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ У
УСЛОВИМА ОГРАНИЧЕНОГ МЕЂУНАРОДНОГ
СУБЈЕКТИВИТЕТА**

- МАСТЕР РАД -

Ментор:
проф. др Милош Шолаја

Кандидат:
Раде Косорић

Бања Лука, фебруар 2025.

САДРЖАЈ

1. УВОД.....	5
2. КОСТИТУИСАЊЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	8
2.1. Државно-правни оквир и њено дјеловање на тим принципима.....	8
3. МЕЂУНАРОДНИ ПРИЈЕДЛОЗИ И РЈЕШЕЊЕ ЗА ПИТАЊА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ И РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ.....	15
4. ПОЛОЖАЈ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ ПОСЛЕ ДЕЈТОНА И ПИТАЊЕ НАДЛЕЖНОСТИ.....	21
5. ИЗАЗОВИ ДРУШТВЕНИХ И ПОЛИТИЧКИХ НЕТРПЕЉИВОСТИ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ: НАСЛЕЂЕ КОНФЛИКАТА И САВРЕМЕНИ ПОЛИТИЧКИ ОКВИРИ	26
6. РАЗВОЈ МЕЂУНАРОДНОГ СУБЈЕКТИВИТЕТА.....	29
6.1. Питање субјективитета Републике Српске у Дејтону.....	29
6.2. Карактеристике међународног субјективитета Републике Српске	31
6.3. Политичке и дипломатске интеракције Републике Српске у постратном периоду	33
7. СПОЉНА ПОЛИТИКА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ – СПЕЦИФИЧНИ УСЛОВИ ОДВИЈАЊА У ПОСТКОНФЛИКТНОМ ОКРУЖЕЊУ	36
7.1. Три начина остваривања спољне политике Републике Српске.....	44
7.2. Механизми за остваривање спољне политике Републике Српске – стратегије, изазови и перспективе.....	49
7.3. Искуства и препоруке бивших и садашњих функционера и дипломата	58
7.4. Проблеми спољне политике БиХ	64
8. ЗАКЉУЧАК	69
9. ЛИТЕРАТУРА.....	77

Апстракт: Предмет овога рада односи се на спољну политику Републике Српске и специфичности њеног одвијања у ограниченим условима. На почетку рада анализирани су спољне и унутрашње друштвене околности у којима је настала Република Српска. Вањске околности односе се на настанак униполарног поретка, а у вези са тим и на процес деструкције Југославије и мијешање тзв. међународне заједнице у унутрашње прилике, док се унутрашње околности односе на неслагања три конститутивна народа око облика државног уређења Босне и Херцеговине.

Будући да три народа нису могла наћи рјешење како да Босна и Херцеговина буде устројена, услиједила је дејтонска формула уређења Босне и Херцеговине, која се показала најприхватљивијом у том тренутку.

Од тог тренутка Република Српска настоји да очува свој идентитет у овим оквирима те да стекне право да самостално иступа у међународним односима и води засебну политику, која је, разумије се, у овим оквирима, ограничена.

Овај рад као главни предмет свог истраживања има спољну политику Републике Српске са посебним фокусом на њене историјске, политичке и економске аспекте. Анализирајући кључне догађаје, рад разматра како унутрашњи фактори, као што су етнички идентитет и политичка структура, обликују спољну политику овог ентитета. Такође, посебан осврт дат је на тему неусаглашености три конститутивна народа у вези са иступањем на спољнополитичкој сцени, будући да је надлежност за вођење спољне политике пренијета на ниво Босне и Херцеговине.

Кроз анализу званичних докумената и адекватне литературе, рад пружа увид у стратегије и циљеве Републике Српске на путу ка остваривању сарадње са другим актерима на глобалној сцени. Циљ рада је допринијети разумијевању сложености спољно-политичких односа Републике Српске и њеног мјеста у ширем регионалном контексту.

Кључне ријечи: Република Српска, Босна и Херцеговина, Дејтонски споразум, спољна политика, надлежности

Abstract: *The subject of this paper relates to the foreign policy of the Republic of Srpska and the specificities of its conduct under limited conditions. At the beginning of the paper, external and internal social circumstances that led to the creation of the Republic of Srpska are analyzed. The external circumstances pertain to the emergence of a unipolar order, including the process of the disintegration of Yugoslavia and the involvement of the so-called international community in internal affairs, while the internal circumstances refer to the disagreements among the three constituent peoples regarding the form of state organization in Bosnia and Herzegovina.*

Since the three peoples could not find a solution for the organization of Bosnia and Herzegovina, the Dayton formula for its arrangement was implemented, which proved to be the most acceptable at that time. From that moment, the Republic of Srpska has sought to preserve its identity within these frameworks and to gain the right to independently engage in international relations and conduct its own policy, which, of course, is limited within these parameters.

This paper primarily focuses on the foreign policy of the Republic of Srpska, with a particular emphasis on its historical, political, and economic aspects. By analyzing key events, the paper examines how internal factors, such as ethnic identity and political structure, shape the foreign policy of this entity. Additionally, special attention is given to the issue of the disunity among the three constituent peoples concerning representation on the foreign policy stage, given that the authority for conducting foreign policy has been transferred to the level of Bosnia and Herzegovina.

Through the analysis of official documents and relevant literature, the paper provides insights into the strategies and goals of the Republic of Srpska in its efforts to achieve cooperation with other actors on the global stage. The aim of the paper is to contribute to the understanding of the complexities of the foreign policy relations of the Republic of Srpska and its place in a broader regional context.

Keywords: *Republic of Srpska, Bosnia and Herzegovina, Dayton Agreement, foreign policy, competencies*

1. УВОД

„Држава је организација коју оснива заједница људи на одређеној територији ради вршења власти. То је друштвена појава настала у једном дугом и сложенем друштвеном процесу који није јединствен код сваке државе.“¹ Историјски гледано, настанак држава у Европи често је био последица ратова, који су потом доводили до међународних конгреса и конференција. На тим састанцима утврђиване су границе нових држава, модификоване су постојеће и признате нове државе.

Вјековни развој државе као специфичне социјалне појаве одликује се динамиком, али без обзира на различите фазе развоја, њен теоријски значај током историје остаје вјеран основном тројству које је чини – становништво, територија и власт. Иако је значење државе током времена допуњавано, њена основна суштина никада није била доведена у питање.

Конвенција из Монтевидеа представља један од ријетких међународних докумената са списком потребних атрибута који дефинишу особине државе по међународном праву. Члан I наводи општеприхваћене правне критерије за државу, те по њима држава као субјект међународног права мора имати следеће особине: стално становништво, дефинисану територију, власт и способност да улази у односе са другим државама.² Критеријуми из овог члана су свуда прихваћени као прецизан израз обичајног међународног права.

У обиљу допуна које дефинишу савремену државу, неки аутори истичу особеност која је разликује од других правно уређених организација. Тако Зоран Пешић, говорећи о држави, закључује - „савремена држава је правно уређена организација која се од других, правом уређених организација, разликује по томе што према правним субјектима на својој територији врши суверену и политичку власт засновану на монополу употребе легитимне физичке принуде, која омогућава правно уређивање друштвених односа, те стварање услова за достојанствен живот људи.“³ Овом изјавом Пешић освјетљава сложеност функције државе и њену улогу у организовању друштва,

¹ Војин Димитријевић et al., *Основи међународног јавног права*, (Београд: Београдски центар за људска права, 2012) стр. 72-73

² *Montevideo Convention on the Rights and Duties of States*, Преузето са - <https://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/01/1-02/rights-duties-states.html> 21.05.2024. последњи улазак 18:42

³ Зоран Пешић, *Политички систем*, (Ниш: Висока школа струковних студија за криминалистику и безбедност Ниш, 2011), стр.38.

обезбеђујући ред и правду. Држава, за разлику од других правно уређених тијела, има ексклузивно право да користи принуду (као што су војска и полиција) ради одржавања реда и спровођења закона над свим правним субјектима на својој територији.

Када се говори о држави као субјекту међународног права, истиче се њен суверенитет, како на спољном, тако и на унутрашњем плану. Устаљена је дефиниција да је субјект међународног права онај ентитет који је способан да посједује права и обавезе међународне природе и који је способан да се користи правним средствима у међународном праву. Сувереност представља највишу власт, односно власт која није подложна никаквој вишој власти. У контексту спољних односа, то значи да су државе – без обзира на разлике у величини територије, броју становника, степену научно-технолошког развоја и војној моћи – правно једнаке, те им та права не могу бити одузета.

Осим потпуне суверености, у међународном праву је познат и термин „ограниченог државног субјективитета“. Овај термин се користи да опише ситуацију када један политички ентитет, као што је регионална управна јединица, подлијеже одређеним ограничењима у свом суверенитету и у способности да дјелује као самостална држава. Оваква ограничења често могу настати из различитих историјских, правних или политичких околности.

Ситуација у којој зависне и не потпуно самосталне територије посједују елементе државности а нису државе највећи број аутора одређује као субјекте сличне државама. Такве државе називају се неопротекторати. Када је ријеч о њиховим специфичностима они се разликују од случаја до случаја, али их све карактерише – непотпуна сувереност, тј. сувереност ограничена у мањој или већој мјери под надзором великих сила.⁴

Најбољим примјером неопротектората може се сматрати Босна и Херцеговина која посједује неколико елемената који ограничавају њену сувереност, а самим тим и међународноправни субјективитет, чинећи је неопротекторатом.

У овом раду анализира се ентитет у саставу Босне и Херцеговине, Република Српска, и њена спољна политика која се одвија у специфичном окружењу, ограниченом интересима, циљевима и активностима других субјеката унутар БиХ. Ова динамика

⁴ Војин Димитријевић et al., *Основи међународног јавног права*, (Београд: Београдски центар за људска права, 2012) стр. 84

утиче на формулисање позиције Босне и Херцеговине у међународним односима, у складу са државним Уставом.

У босанскохерцеговачим и међународним контроверзама поставља се питање да ли Република Српска има право на спољну политику и шта то право подразумијева?

С обзиром на сложену унутрашњу структуру Босне и Херцеговине, циљ рада је да се одреди позиција Републике Српске, која стреми да води самосталну спољну политику. Устав БиХ, чланом III наводи могућности ентитета да достигну одређен ниво у креирању међународних односа. Та форма подразумијева да сваки политички ентитет има потребе, право и могућности да дефинише своје јавне политике при чему се мора нагласити да је спољна политика, иако специфична, једна од јавних политика државно обликованог политичког ентитета. Међутим, како примјећује Шолаја – „разлика је у томе што спољна политика, као јавна политика неког 'државног' ентитета има одређена ограничења. Та ограничења се највише односе на лимитиране домете реализације циљева који не зависе само од сопствених извора моћи, већ од циљева и политичке моћи дјеловања и других субјеката у међународним односима.“⁵

Рад ће истражити тренутну позицију Републике Српске у глобалном контексту, као и алате које користи и које би требало да користи у будућности за успешно вођење своје спољне политике. На тај начин, анализа ће обухватити тренутни положај ентитета унутар Босне и Херцеговине и њихов утицај на међународне односе, као и објашњење облика под којима Република Српска наступа на међународној сцени. Поред тога, разматраће се и потенцијал Републике Српске за заступање сопствених интереса у постојећим правним и друштвено-економским оквирима, слично другим међународним правним субјектима, који не морају бити искључиво државе.

За ово истраживање коришћене су различите методе и технике. Примјењен је историјски метод при анализи настанка и развоја Републике Српске, као и нормативни метод у проучавању правне регулативе која дефинише статус Републике Српске. Компаративни метод коришћен је за упоредне анализе различитих субјеката који дјелују на међународном нивоу. Такође, аксиолошки метод примењен је при оцењивању поступања и активности Републике Српске у контексту покушаја ревизије Анекса IV Дејтонског мировног споразума.

⁵ Милош Шолаја, *Република Српска у свјетлу спољне политике* (Бањалука: Аргументи бр. 50) стр. 230

Ово истраживање је научно оправдано јер ће потврдити, обогатити и освјежити постојећа знања о позицији Републике Српске у актуелном односу снага у Босни и Херцеговини, као и на међународном нивоу. Поред тога, друштвено је оправдано јер се бави пројекцијом даљег развоја државног и међународноправног субјективитета Републике Српске, која је изложена бројним нападима изнутра и споља, са циљем поткопавања њене уставне позиције.

2. КОСТИТУИСАЊЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

2.1. Државно-правни оквир и њено дјеловање на тим принципима

Формирање Републике Српске није резултат никакве хегемонистичке жеље нити покушај доминације над било којим конститутивним народом. Једноставно, то је била потреба за очувањем идентитета Срба у Босни и Херцеговини. У томе не треба да буде ништа необично, јер, како Кузмановић истиче – „своју државу или државотворну федералну или конфедералну јединицу траже сви народи када осјете да су њихова основна национална и грађанска права у постојећој држави трајно угрожена.“⁶

Догађаје који су се одиграли након Другог свјетског рата на простору Социјалистичке Федеративне Републике Југославије и Социјалистичке Републике Босне и Херцеговине можемо, поред историјског аспекта, анализирати и са уставноправног аспекта, јер су они довели до формирања Републике Српске.

Након 1945. године, територија данашње Републике Српске постала је дио СР Босне и Херцеговине, која је била једна од шест република СФРЈ. Све до 1971. године Срби су представљали најбројнију етничку групу у Босни и Херцеговини. Према попису становништва из 1971. године, Срби су били најбројнији при чему су имали 43% становништва и власништво над око 64% територије СР Босне и Херцеговине.⁷ Међутим, због политике комунистичког режима која је настојала да учврсти и прошири државност република, те у исто вријеме да умањи овлашћења југословенске федерације, присуство српских политичара у републичким установама почело је да се осипа. Уз то, потиснуте су српске традиције и српски удјел у идентитету Босне и Херцеговине. Када се на ово надода да је комунистички режим стао иза пројекта

⁶ Рајко Кузмановић, *Двадесет година уставноправне изградње и функционисања Републике Српске* (Бања Лука, Политеиа бр. 4, 2012) стр. 25-26

⁷ Агенција за статистику Босне и Херцеговине, *Демографија*, (Сарајево: Тематски билтен, 02/2007)

муслиманске нације, јасно је да је у преиоду послије 1971. године, српски народ коначно престао да буде најбројнији у Босни и Херцеговини.⁸

Битно је нагласити да током ових дешавања долази и до распада СССР-а при чему нестају два пола моћи. У новој ситуацији Американци се постављају у хегемонску позицију доминантне државе у свјетским пословима те први пут у историји свијета постоји држава која се може назвати глобалним хегемоном. Са друге стране, велике промјене које је донио распад Совјетског Савеза у Европи урадиле су другој Југославији оно што су приредиле и њеној претходници – првој Југославији. Стога, може се констатовати да између два свјетска рата постоји мултиполарни поредак, посебно у Европи, а послије Другог свјетског рата мијења га биполаран поредак и Југославија траје као творевина која балансира између два пола моћи. Чим је један од та два пола моћи – онај источни – нестао, нестала је и Југославија и у том моменту српски народ почиње своју борбу за опстанак током дисолуције друге Југославије.

Распад је започео једностраним одвајањем Словеније и Хрватске, а Бадинтерова комисија је у свом званичном мишљењу оцијенила да ове сецесије нису представљале незаконите радње. Због тога, није дошло до распада СФРЈ, већ до њене дисолуције.⁹

Процес се наставио и обухватио и остале федералне јединице, што је довело до тога да су Словенија, Македонија, Хрватска и Босна и Херцеговина постале независне и међународно признате државе. Истовремено, Србија и Црна Гора су основале нову заједничку државу – Савезну Републику Југославију (СРЈ).

Смрт Тита и поновно појављивање националистичке политике која је услиједила имали су велики утицај на све дијелове бивше Југославије. Међутим, најдеструктивније посљедице ових друштвених и политичких промјена осјетила је Босна и Херцеговина, република са најразноликијим етничким саставом.

Кецмановић сматра да се Босна и Херцеговина, у том тренутку, разликовала од свих осталих федералних јединица, те да су се сличне околности, које су Југославију одвеле у пропаст, пресликале и на Босну и Херцеговину.

Све остале федералне јединице биле су више или мање натполовично националне, па су и њихова имена била изведена из имена бројчано доминантних народа. Једино су у

⁸ Агенција за статистику Босне и Херцеговине, *Демографија*, (Сарајево: Тематски билтен, 02/2007)

⁹ *The Badinter Arbitration Commission and the Partition of Yugoslavia*, (Кембриџ: Cambridge University Press, 2018) стр. 537-557

БиХ живјела три конститутивна народа од којих ниједан није чинио апсолутну већину, па је и њено име било изведено из топонима без икакве националне конотације. Напросто, БиХ је била много сличнија Југославији него свим осталим републикама, па је крвавом распаду југословенске федерације, са кратком задришом, слиједио и крвави распад „Југославије у малом“¹⁰

Сви дипломатски напори да се криза у Босни и Херцеговини ријеша мирним путем нису уродили плодом и стога је дошло до ескалације прилика и грађанског рата, у којем су Срби, иако безразложно окривљени од готово цијеле међународне заједнице, морали да одустану од свог првобитног циља – останка у оквиру Југославије, и да крену у стварање сопствене организационе јединице у виду Републике Српске. Све до потписивања Дејтонског мировног споразума и стављања печата на коначно послератно уређење државне заједнице БиХ, политичко руководство Републике Српске било је изложено огромним притисцима водећих западних сила, лажним оптужбама, инсценираним инцидентима и разним санкцијама што јасно указује на то колико је био тежак пут да се очува оно што данас јесте Република Српска у свом државотворном и институционалном смислу.

Послије проглашења независности Словеније и Хрватске када су политичке вође Муслимана и Хрвата започеле процес осамостаљења Босне и Херцеговине, они су у Скупштини Републике Босне и Херцеговине систематски почели да избјегавају Савјет за равноправност народа, прегласавајући легитимне представнике српског народа. Врхунац таквих дешавања при одлучивању у институцијама власти Босне и Херцеговине, десио се 14. и 15. октобра 1991. године, када је Скупштина Републике БиХ, без присуства српских посланика, који су представљали конститутивни и државотворни народ у БиХ, усвојила документе који су се односили на будуће устројство Босне и Херцеговине, тј. на њен државно правни статус, и то: *Меморандум о суверености БиХ* и *Платформу о положају БиХ у будућем устројству југословенске заједнице* гдје је јасно подвучено да Босна и Херцеговина не жели да остане у југословенској држави, већ да хоће да се издвоји као самостална и независна држава. У члану VI Меморандума стоји да скупштинска већина, предвођена Муслиманима и дијелом Хрвата, одлучује о судбини Босне и Херцеговине, а скупштинској мањини, тј.

¹⁰ Ненад Кецмановић, *Немогућа држава*, (Бања Лука: Глас Српске, 2007), стр.6.

Србима, признаје се право да захтијевају и изражавају свој културни, социјални и економски интерес.¹¹

Битно је истаћи да су Срби у овим документима изгубили статус конститутивног народа и постали мањина која није могла утицати ни на коју одлуку, упркос чињеници да је српски народ у Босни и Херцеговини тежио очувању СФРЈ, у њеном федеративном облику државног уређења.

Након распада СФРЈ и свеопште нестабилности у бившим југословенским републикама, почекатак рата у Босни и Херцеговини, који је избио 1992. године, био је непосредан резултат етничких тензија између три основна народа: Бошњака, Хрвата и Срба. Потреба за стварањем нове политичке јединице која би представљала српски народ у Босни и Херцеговини довела је до оснивања Републике Српске. Ово је било дио српске политике која је настојала да се осигура право и безбједност српског народа у контексту који је подразумијевао рат за контролу територија и политичку моћ.

Због немогућности да штите и остварују своје интересе, као и због чињенице да су одлуке о државноправном статусу Босне и Херцеговине донесене без њихове сагласности, посланици српског народа су 24. октобра 1991. године напустили Скупштину. Услијед тога, основали су „Скупштину српског народа у Босни и Херцеговини“, као тијело које ће представљати српску етничку нацију, позивајући се на право на самоопредељење, које подразумијева и могућност отцјепљења. Службени гласник Републике Српске објавио је Одлуку о оснивању Скупштине српског народа у Босни и Херцеговини, коју су усвојила 84 народна посланика који су изабрани на парламентарним изборима одржаним у јесен 1990. године. Ова одлука утврдила је да ће Скупштина српског народа разматрати и доносити одлуке о свим питањима која припадају законодавним овлашћењима, посебно о онима који се односе на обезбеђивање равноправности српског народа са другим народима у БиХ, као и на заштиту интереса српске заједнице.¹²

Скупштина је формирана као „највиши представнички и законодавни орган српског народа у Босни и Херцеговини“ (члан 1). Њен основни циљ био је залагање за остваривање равноправности српског народа у БиХ. Овај корак означио је почетак

¹¹ Меморандум о независности (14. октобар 1991. године) Преузето са - <https://www.pfsa.unsa.ba/pf/wp-content/uploads/2018/01/Memorandum-1991.pdf> 14.05.2024. последњи улазак 22:48

¹² Службени гласник РС, бр. 1/92.

процеса оснивања Републике Српске као државне јединице, с намером очувања националног и духовног идентитета српског народа, укључујући језик, писмо и обичаје, у оквирима Босне и Херцеговине.

Недуго затим, ова скупштина је позвала српски народ на плебисцит о останку у дотадашњој југословенској федерацији. *Одлуку о остајању српског народа Босне и Херцеговине у заједничкој држави Југославији* донијела је 24. октобра 1991. године, а грађани су је потврдили на референдуму 9. и 10. новембра исте године, на коме је учешће узело око 1.350.000 бирача. Утврђено је да сваки конститутивни народ има право да одлучи у којој државној заједници ће живјети, као и са ким, те да ће српски народ остати у заједничкој држави Југославији, заједно са Србијом, Црном Гором и другим народима који се буду опредељивали на исти начин. Наглашено је да без договора сва три конститутивна народа није могуће постојање јединствене Босне и Херцеговине. Чак 96,4 одсто изашлих на референдум изјаснило се у прилог самосталне српске државе која може да буде у саставу југословенске државе, или Србије.¹³

Као одговор на референдум који су организовале муслиманско-хрватске власти, а који је био супротан уставу Социјалистичке Републике Босне и Херцеговине, на дан св. Архиђакона Стефана, 9. јануара 1992. године, Скупштина српског народа донијела је Декларацију којом је проглашена Република српског народа у Босни и Херцеговини, са Сарајевом као својим главним градом.¹⁴

Проглашењем Републике званично је основана нова држава, али је сам процес њеног конституисања настављен. Декларацијом је било предвиђено да ће, до избора и формирања нових државних органа, улогу државних органа обављати Скупштина српског народа у Босни и Херцеговини и Министарски савјет. Власт је, *de facto*, већ била организована, од локалних самоуправа до аутономних области и самих републичких органа. Као и други акти који су одражавали српске националне интересе, Декларација је била у супротности са интересима југословенске државе. Српски представници су овим актом потврдили своју државотворност у Босни и Херцеговини, али су истовремено изразили и своју опредељеност за државу Југославију. Република српског народа Босне и Херцеговине била је дефинисана као

¹³ *Одлука о расписивању и провођењу плебисцита српског народа у Босни и Херцеговини* (Сарајево: Службени гласник српског народа у Босни и Херцеговини, број 1/92, 1991)

¹⁴ *Декларација о проглашењу Републике Српског Народа Босне и Херцеговине*, (Сарајево: Службени гласник српског народа у Босни и Херцеговини, број 2/92, 1992)

део југословенске федерације. У овом контексту, сувереност је била везана за етничку нацију, а не за државну власт, јер Срби из Босне и Херцеговине нису били спремни да се одрекну своје суверености ни у корист државе БиХ, ни у корист Југославије.

Доношење ове Декларације није довело до тога да се питање државноправног статуса Босне и Херцеговине рјешава уз консензус и принцип равноправности конститутивних народа. Напротив, представници муслиманског и хрватског народа су наставили с убрзавањем процеса једностране сецесије СР БиХ од СФРЈ, што се јасно видјело у одлуци о расписивању референдума за државну независност Босне и Херцеговине, коју су донијели посланици муслиманског и хрватског народа у СР БиХ.

У одговору на ту одлуку, Скупштина српског народа Босне и Херцеговине, ослањајући се на универзално право сваког народа на самоопредељење и самоорганизацију, као и на право да самостално одлучује о свом државном статусу и развоју, 28. фебруара 1992. године проглашава Српску Републику Босну и Херцеговину. Том приликом усвојен је Устав Српске Републике Босне и Херцеговине, који ће касније бити преименован у Устав Републике Српске.

Устав, као основни и највиши правни акт, није прецизирао територију српског државног ентитета, већ је у другом члану употребљен појам "подручје српског народа". Овим је формално основан државни субјект српског народа, јер су са проглашењем Републике већ били испуњени сви неопходни услови за њено постојање: територија (иако још није била у потпуности утврђена), становништво и организација власти. Уставом је основана Република Српска као држава српског народа и свих грађана који живе на њеној територији, с правом свих грађана да буду равноправни и слободни.¹⁵

Када су нелегитимне власти муслимана и Хрвата организовале референдум и прогласиле независност, Српска Република Босна и Херцеговина је 7. априла 1992. године прогласила своју самосталност и опредељење да остане у саставу југословенске федерације. Овај статус је остао непромењен током читавог рата. Међутим, након што је отворена Лондонска конференција средином 1992. године, Република Српска је пристала да се њен правни статус разматра као дио политичког устројства Босне и Херцеговине.

¹⁵ *Устав Српске Републике Босне и Херцеговине*, (Сарајево: Службени гласник српског народа у Босни и Херцеговини, број 3/92, 1992)

Народна скупштина је 12. августа 1992. године усвојила Декларацију која се односила на политичко и државно уређење, а која је имала функцију уставног акта. Ова Декларација је, у ствари, представљала измјене и допуне Устава. Декларацијом је утврђено ново име државе: уместо „Република српског народа Босне и Херцеговине“, усвојен је назив „Српска Република“. Такође, дефинисани су и симболи државе – химна, застава и грб. Држава је проглашена као суверена и јединствена, са републиканским обличјем власти. Територија је била подијељена на општине, а Устав је предвидио оснивање области (касније регија) са широким надлежностима. Што се тиче односа са Хрватима и Муслиманима, као и њиховим државним творевинама, одлучено је да ће се заснивати на принципу договора и разумијевања, нарочито када су у питању границе, комуникације и могућност оснивања конфедералног савеза на основу равноправности.^{16 17 18}

У периоду проглашења Републике Српске, рат је већ био у пуном јеку. Током 1992. и 1993. године, Република Српска је била подложна војним нападима босанско-хрватских снага, али и обрачунама унутар српских редова. Важан аспект тог периода било је формирање Војске Републике Српске (ВРС), која је представљала главну оружану снагу Срба у Босни и Херцеговини. Док је њен арсенал био знатно ослабљен због ембарга на наоружање, ВРС је успјела да одржи своје операције захваљујући снабдјевању и снажним логистичким мрежама које су укључивале помоћ из Србије.

Рат у Босни и Херцеговини је оставио дубоке трауме на све стране у сукобу. Иако је мир успостављен, етничке подјеле су и даље присутне у друштву. Република Српска, као дио Босне и Херцеговине, наставља да буде кључни политички актер у региону, али и мјесто које се суочава са великом историјском и политичком тежином.

Ставови о рату, нарочито о односу према Републици Српској, остају подјељени у Босни и Херцеговини, али и на међународном нивоу, гдје различити актери и даље имају различите интерпретације догађаја и посљедица рата.

¹⁶ Амандмани I до IV на Устав Српске Републике Босне и Херцеговине, (Сарајево: Службени гласник српског народа у Босни и Херцеговини, број 6/92, 1992)

¹⁷ Амандмани V и VI на Устав Српске Републике Босне и Херцеговине, (Сарајево: Службени гласник српског народа у Босни и Херцеговини, број 8/92, 1992)

¹⁸ Амандмани VII и VIII на Устав Српске Републике Босне и Херцеговине, (Сарајево: Службени гласник српског народа у Босни и Херцеговини, број 15/92, 1992)

3. МЕЂУНАРОДНИ ПРИЈЕДЛОЗИ И РЈЕШЕЊЕ ЗА ПИТАЊА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ И РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Међународна заједница је од почетка рата настојала да посредује у сукобима. Генерално, западне земље и Уједињене нације су углавном подржавале босанске муслиманске и хрватске снаге, а Савјет Безбједности је поставио ембарго на наоружање за све стране у конфликту. То је значило да су Срби били у лошијој позицији у погледу опремања, али су, ипак, успјели да одрже и прошире контролу над великим дијелом територије.

Током југословенске кризе Запад заузима антисрпску позицију, да би се САД у грађанском рату у БиХ отворено сврстале на страну српских непријатеља и војно интервенисале заједно са НАТО савезницима како би промијенили равнотежу снага у рату. Међутим, Република Српска се ипак изборила за опстанак и статус посебне политичко-територијалне јединице унутар БиХ, што је касније и потврђено. Она је и без признате државности у периоду од 1992. до 1995. године, постојала као друштвено-политичка и економска државно-правна творевина која је успостављала државне институције на територији коју је контролисала и на којој је имала апсолутну унутрашњу сувереност. Предсједник Републике Српске од 1992. до 1996. године, Радован Караџић, користио је податак да су Срби катастарски и грунтовно власници 64 одсто територије Босне и Херцеговине.

Иако територија Републике Српске није била јасно дефинисана, јер је питање територије и границе до мировних преговора и Дејтонског споразума као међународног уговора било отворено између страна у сукобу, институције политичког система вршиле су ефективну власт у дијелу Босне и Херцеговине који су контролисале институције Републике Српске и чију је одбрану успостављала Војска Републике Српске. Током преговора који су услиједили, Републику Српску су представљале институције дефинисане Уставом РС – предсједник, Народна скупштина, Влада, Војска РС и друге, као што су Бошњаке и Хрвате представљале оне институције које су они као националне заједнице прихватили као своје представнике.

Иако су САД и земље ЕУ наметнуле санкције СР Југославији кроз двије резолуције и њима Републику Српску учинили зависном од СР Југославије, Република Српска је ипак успјела да, противно притисцима Милошевићевог режима, одбије Венс-Овенсов

план из 1993. године који је предвиђао унитарну Босну и Херцеговину, подјељену у 10 покрајина које би имале надлежности над унутрашњим пословима и образовањем, и план Контакт групе из 1994. године. Контакт група за БиХ се појавила од маја 1994. године као посредник у преговорима између сукобљених страна, а чинили су је Уједињено Краљевство, Француска, Њемачка, Русија и САД. Група је предложила план по којем би Босна и Херцеговина била подијељена тако да Републици Српској припадне 49% територије, док би Федерација БиХ добила 51%. Овај план су прихватили Хрвати и Бошњаци, али Скупштина Републике Српске је изјавила да није у могућности да донесе коначну одлуку о прихватању плана, истичући потребу за даљим радом на дефинисању прецизне мапе подјеле територије.¹⁹

Српски представници су прихватили Кутиљеров план из 1992. године, који је подразумевао стварање три конститутивне националне јединице, где би Србима и Бошњацима припало по 44% територије Босне и Херцеговине, док би Хрватима припало преосталих 12%. Такође су подржали и Овен-Столтенбергов план из 1993. године, који је предложио да БиХ буде састављена од три конститутивне републике, при чему би свака република обухватала један од три конститутивна народа. Свака конститутивна република је требало да има свој устав, те да организује и управља властитим снагама, с тим да би оне требало да имају пропорционално уравнотежен национални састав.²⁰

Поред конститутивних аката које је усвојила Народна скупштина, за Републику Српску су важни и они акти који су донијети под покровитељством Уједињених нација и Европске уније. Међу њима, посебну тежину имају Женевски и Њујоршки споразум, који су представљали прелазне кораке ка коначном Дејтонском споразуму.

Женевски споразум, који је потписан 8. септембра 1995. године у Женеви, односи се на уставно и државноправно устројство Босне и Херцеговине. Овим споразумом утврђено је да ће Босна и Херцеговина бити подијељена на два ентитета државотворног карактера: Републику Српску и Федерацију Босну и Херцеговину. Споразум такође предвиђа да оба ентитета имају право да успоставе специјалне

¹⁹ *Bosnia Fact Sheet: The Road to the Dayton Peace Agreement*, (6. децембар 1995. године), Преузето са - https://1997-2001.state.gov/regions/eur/bosnia/bosnia_peace_agreement.html 24.05.2024. последњи улазак 22:00

²⁰ *Bosnia Fact Sheet: The Road to the Dayton Peace Agreement*, (6. децембар 1995. године), Преузето са - https://1997-2001.state.gov/regions/eur/bosnia/bosnia_peace_agreement.html 24.05.2024. последњи улазак 22:20

паралелне односе са својим сусједима. Босна и Херцеговина ће задржати свој статус међународног субјекта, а оба ентитета су обавезана да спроводе изборе, прихватају међународне акте о правима грађана, рјешавају спорове арбитражом и раде на повратку расељених лица у своје домове или обезбјеђивању надокнаде.²¹ Овај споразум доказује важност двије кључне одреднице из почетка арбитражног процеса: континуитет Босне и Херцеговине као међународног субјекта и децентрализовано уређење државе.

Њујоршки споразум, који је потписан 26. септембра 1995. године, представља наставак Женевског споразума и додатно дефинише уставно-правно уређење Републике Српске, Федерације БиХ и саму Босну и Херцеговину. Овим документом утврђено је да ће оба ентитета поштовање међународних обавеза Босне и Херцеговине условљавати, али са изузетком оних које је један ентитет преузео без сагласности другог. Споразум такође осигурава подршку слободи кретања и праву расељених лица да поврате своју имовину или добију правичну компензацију. ОЕБС ће поставити своје представнике у веће градове Републике Српске и Федерације БиХ, а парламентарна структура БиХ предвиђа да две трећине посланика буду из Федерације БиХ, а преостала трећина из Републике Српске. Такође, у Предсједништво БиХ бираће се две трећине представника из Федерације БиХ и једна трећина из Републике Српске. Влада БиХ ће бити формирана од стране одговарајућих министара, а паралелно ће бити успостављен и Уставни суд БиХ.²²

Претходно постигнута сагласност о кључним спорним питањима, прије почетка завршних преговора (женевски и њујоршки споразуми), створила је стабилан основ за успјешан исход арбитражног процеса. Сви раније предложени планови и рјешења слили су се у јединствену и сложену цјелину која је на крају резултирала потписивањем Дејтонског споразума. Овај споразум, који данас чини правни и политички оквир за функционисање Босне и Херцеговине, није нужно требао бити схваћен као појединачан догађај, већ као резултат дуготрајног и комплексног арбитражног процеса који је трајао од 1992. до 1995. године.

²¹ Милан Пилиповић, *Настанак и државност Републике Српске – од државе до ентитета Босне и Херцеговине, од своје прошлости и садашњости ка будућности*, (Бања Лука: Универзитет у Бањој Луци, 2020) стр. 241

²² Милан Пилиповић, *Настанак и државност Републике Српске – од државе до ентитета Босне и Херцеговине, од своје прошлости и садашњости ка будућности*, (Бања Лука: Универзитет у Бањој Луци, 2020) стр. 242

Општи оквирни споразум за мир у Босни и Херцеговини (познатији као Дејтонски мировни споразум) постигнут је и парафиран 21. новембра 1995. године у Дејтону (САД), док је потврђен и званично потписан 14. децембра исте године у Паризу. Уз сам Оквирни споразум, усвојено је још 11 анекса који чине кључне конститутивне акте с уставноправном снагом и који се односе на различите аспекте државне организације Босне и Херцеговине. Најзначајнији међу њима је Анекс 4, који садржи Устав Босне и Херцеговине. Ови документи дефинишу и државноправни положај Републике Српске у оквиру Босне и Херцеговине.²³

Дејтонски споразум је, у великој мјери, резултат ангажмана и напора Сједињених Америчких Држава, које су са великом посвећеношћу приступиле изради свеобухватног мировног споразума, након што су бројни ранији покушаји међународних посредника и контакт-група били неуспјешни.

У контексту постојеће ситуације на терену, која обухвата бошњачко-хрватску федерацију и Републику Српску, америчке дипломатске активности су подразумијевале примјену шатл дипломатије, истовремено развијајући могућа рјешења. Претходно него што су започели Дејтонски преговори, Стејт департамент је припремио документ под називом „Књига сценарија“, у којем се у тачки 4. истиче да ће Босна и Херцеговина, у складу са уставом, остати јединствена држава, али ће бити подјелењена на два високо аутономна ентитета – један са српском већином и други са муслиманско-хрватском већином, при чему ће конкретни детаљи бити утврђени путем договора између самих зараћених страна.

Сам Дејтонски споразум представља један од најзначајнијих докумената међународног права након Другог светског рата. Потписивање овог споразума и завршетак рата били су могући јер је он успоставио потпуно нову унутрашњу структуру Босне и Херцеговине, као и механизам избора и функционисања органа, у складу са Женевским и Њујоршким принципима. Важно је напоменути да су овај мировни споразум прихватиле све три стране.

У Преамбули Устава истиче се да су Бошњаци, Хрвати и Срби, као конститутивни народи, у сарадњи са осталим грађанима, на основу принципа утврђених у Женеви и Њујорку, израдили Устав Босне и Херцеговине. Из овог текста произилази да Босна и Херцеговина није само држава три народа, већ и држава свих својих грађана,

²³ *Dayton Peace Agreement*, (Дејтон: Organization for Security and Co-operation in Europe, 1995), стр. 34-40

укључујући припаднике других народа и народности који имају држављанство и сматрају је својом домовином.²⁴

У нормативном делу Устава утврђено је да ће држава која ће од сада носити званично име „Босна и Херцеговина“ наставити своје правно постојање као међународни субјект. Босна и Херцеговина ће бити организована као држава састављена од два ентитета: Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске. Осим тога, задржаће статус чланице Уједињених нација и имаће право да остане у постојећим међународним организацијама или да тражи приступ новим, при чему ће се ова унутрашња структура састојати од два ентитета.

Иако је већи дио овлашћења за потписивање мира пренијела, Република Српска је учесница у процесу међународног споразумјевања у погледу успостављања мира у којем је у Босну и Херцеговину унијела територију коју контролише, институције и политички систем на тој територији. Већ 06.04.1992. године Босна и Херцеговина је од стране Организације Уједињених нација призната као самостална држава да би затим, 22. маја исте године, била примљена у чланство УН-а, истог дана када и Република Хрватска и Република Словенија, што представља чин колективног признања.

Када узмемо у обзир наведене чиниоце, закључак је да се ради о државној заједници насталој у Дејтону. До тада није било никакве државе Босне и Херцеговине у садашњим оквирима, јер се радило о територији која је настала са распадом СФР Југославије. Дејтонски споразум није само споразум који је зауставио рат, него је и акт којим је Република Српска утемељена као један од два равноправна ентитета у БиХ, са снажним елементима државности и суверенитета. Ови историјски и фактички аргументи који су довели до формирања Републике Српске, као дијела српске етничке територије западно од ријеке Дрине, чине непобитну основу за њено будуће постојање.

Конституисање Републике Српске представљало је одговор на потребу очувања идентитета и државности Срба као конститутивног народа у Босни и Херцеговини, у складу са међународним правом и Повелом Уједињених нација. Република Српска се формирала као резултат воље српског народа који је насељавао простор бивше СР Босне и Херцеговине, и прошла је пут од самосталне, иако међународно непризнате државе, до конститутивног ентитета у оквиру Босне и Херцеговине. Република Српска

²⁴ *Dayton Peace Agreement*, (Дејтон: Organization for Security and Co-operation in Europe, 1995), стр. 34

је чврсто одређена да поштује Дејтонски споразум и уставну структуру БиХ која је утврђена 21. новембра 1995. године, сматрајући да све што излази из тог оквира није прихватљиво.

У прилог претходној тврдњи, Шолаја додаје да су „њен политички систем, уставно-правни поредак, функционалне и репрезентативне институције настале оригиналним путем на дијелу територије Босне и Херцеговине, на којем раније таква творевина није постојала. Она се успоставила као држава *sui generis* међународно непризната, али *de facto* држава, која посједује унутрашњу сувереност на својој територији, тј. на оном дијелу територије БиХ на којем је организовала вршење свих облика власти. Међународна заједница није признавала Републику Српску као државу *de iure*, већ само *de facto* као „страну у сукобу“, политичког националног репрезента Срба у Босни и Херцеговини.“²⁵

Историја Срба у Републици Српској и БиХ, попут историје самог региона, обиљежена је ратовима, насиљем, устанцима, репресијом и сталним међуетничким конфликтима, који су понекад били скривени, а понекад отворени. С обзиром на ове околности, јасно је да су рат и насиље значајно утицали на српски национални идентитет. Грађански рат у Босни и Херцеговини, попут ратова прије њега, оставио је дубок траг у афирмацији српског идентитета. Међутим, специфичност последњег рата је у томе што је довео до етничких и територијалних подјела у БиХ, које раније нису постојале, што је утицало на националне идентитете свих народа, укључујући и Србе. Овај рат је такође посебан због активне улоге дијела међународне заједнице у медијској, политичкој и војној сфери, што и даље утиче на БиХ и њене грађане.

За српски народ у Босни и Херцеговини, рат и његови исходи представљају једну од најзначајнијих прекретница у историји Срба у овом региону, будући да су довели до формирања самосталног територијално-политичког ентитета. Овај догађај има непроцјењив историјски значај за српску заједницу и њен национални идентитет, који се протеже све до времена отоманских освајања. Као самостални ентитет са својим политичким, културним и научним институцијама, Република Српска има способност да значајно утиче на јавни дискурс, образовни систем и медије унутар својих граница.

²⁵ Милош Шолаја, *Међународни субјективитет Републике Српске* (Бања Лука: Аргументи бр. 44, 2020), стр. 55

За Републику Српску, Дејтонски споразум је понудио чврсту правну основу за њен опстанак и развој, али је и даље представљао извор политичких трзавица између Сарајева и Бањалуке. Република Српска је, на примјер, често користила Дејтон као аргумент у одбрани својих интереса, истичући да сваки корак ка централизацији Босне и Херцеговине представља кршење овог споразума и угрожавање права ентитета. Из те перспективе, Дејтонски споразум је и даље основа политичког дјеловања у Републици Српској, али и кључни извор политичке напетости у односу на централну власт и међународну заједницу.

4. ПОЛОЖАЈ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ ПОСЛЕ ДЕЈТОНА И ПИТАЊЕ НАДЛЕЖНОСТИ

Иако је Савјет за имплементацију мира неколико пута закључио да се у Босни и Херцеговини успјешно спроводи Дејтонски мировни споразум, године које су услиједиле након рата и престанка НАТО бомбардовања СР Југославије показале су да напори за успостављање међунационалног повјерења нису донијели значајне резултате.

Период након потписивања Дејтонског мировног споразума, који је званично окончао рат у Босни и Херцеговини, обиљежен је значајним политичким, друштвеним и економским промјенама у Републици Српској. Иако је рат завршен, новоснована Република Српска је морала да се суочи са бројним изазовима у процесу изградње институција, помирења, економског опоравка и интеграције у међународну заједницу.

Посљедице етничког и културног чишћења у БиХ постале су видљиве убрзо након потписивања Дејтонског споразума. Рат је довео до територијалне, културне и религијске подјеле која раније није постојала у савременој историји. Ентитет српског народа постао је углавном "српски", док је муслиманско-хрватска федерација остала мултиетничка углавном само на папиру. Поред готовог нестанка Срба, Бошњаци и Хрвати су повукли јасне разграничене линије међу собом. Мултиетнички карактер босанско-херцеговачког друштва, који је постојао прије рата, изгубљен је, а "меки" секуларни идентитети замијењени су "тврдим" националним идентитетима, ојачаним новом територијалном подјелом.

Послијератни период је нарочито тежак за Републику Српску јер се у складу са идеологијом америчке либералне хегемоније покушавала, кроз државни и етнички инжењеринг, изградити тзв. „грађанска Босна“ под доминацијом Бошњака.

Тек мало времена од закључења Дејтонског мировног споразума, који јесте зауставио рат у Босни и Херцеговини, процес разградње дејтонских оквира је почео. Кроз различите врсте притисака, поједине велике силе, иначе гаранте Дејтонског споразума, настојале су умањити политички капацитет Републике Српске. То су радили на више начина, а између осталог – увођењем интернационалне администрације (ОХР), политичким притисцима на лидере Републике Српске, економским притисцима на појединце слабећи притом и позицију Републике Српске, затим пружањем подршке опозиционим политичким странкама и покретима, те јачањем институција Босне и Херцеговине, што је довело до умањивања аутономије ентитета, нарочито Републике Српске. На све ове околности надовезује се и промоција европских интеграција, тј. реформе у циљу приступања Европској унији, које су често подразумевале смањење моћи ентитета и јачање централних власти.

Република Српска се, међутим, показала као тврд орах, будући да је на изборима бирачко тијело указивало повјерење патриотски опредељеним партијама, односно онима које нису подлегле притисцима за девастирање Српске. Стога је било потребно изнаћи и користити суптилније методе које су укључивале обману, превару, и превасходно утицај на јавно мњење, како би на власт ступили представници тзв. кооперативних политичких партија. Ови кораци су често изазивали отпор унутар Републике Српске, што је додатно компликовало политичку ситуацију и односе унутар Босне и Херцеговине.

Политичке промјене су биле праћене различитим изазовима, јер је Република Српска морала да се носи са великим међународним притисцима да спроведе реформе које су подразумевале признавање међународних норми и стандарда, као и имплементацију људских права и других демократских принципа.

Након завршетка рата, Република Српска је била остављена у економском и инфраструктурном руинарању. Велики дио градова, путне инфраструктуре и производних капацитета био је уништен током рата, а земља је била под великим економским и политичким теретом. Рат је довео до великог броја расељених особа и избјеглица, што је додатно оптеретило економију и социјалну структуру.

Упркос миру, Република Српска се суочавала са дубоким политичким подјелама. У периоду послје Дејтона, национализам је и даље био снажна политичка снага у Републици Српској, гдје су водеће политичке странке базиране на српској националној идеји континуирано истицале важност очувања аутономије Републике Српске. Лидерски кругови у Републици Српској постали су предмет међународних оптужби за ратне злочине, што је довело до међународне изолације и контроверзи које су пратиле међународне односе и на политичком нивоу у Републици Српској.

Прва ревизија Дејтонског споразума почела је 1998. године када је пред Уставним судом Босне и Херцеговине покренут процес усклађивања устава ентитета са Уставом БиХ. Ентитети су то и учинили. Међутим, на иницијативу члана Предсједништва Босне и Херцеговине Алије Изетбеговића и тзв. Српског грађанског вијећа из Сарајева, покренут је поступак пред Уставним судом који је вођен неколико година и који је 2000. године окончан пресудом према којој су сва три народа конститутивна у оба ентитета.

Приликом потписивања, односно прихватања Дејтонског споразума, двије стране су имале потпуно другачије погледе на исти. Бошњачка страна га је сматрала само као почетну тачку од које треба кренути у јачање централне власти и постепено слабљење ентитета. С друге стране Срби су Дејтон у том тренутку доживјели као крајњу тачку до које се могу прихватити ингеренције заједничких институција у Сарајеву.

Да бисмо говорили о надлежностима, важно је истаћи да је Република Српска основана на основама унутрашњег и међународног права. Унутрашње право огледа се у актима које је усвојила Народна скупштина, као и у вољи народа која се остварује преко републичких органа. С друге стране, међународно право представља Дејтонски мировни споразум, који има статус међународног акта, односно Устава БиХ. Надлежности су кључно уставно питање и важан аспект у односима између институција Босне и Херцеговине и њених ентитета.

Уставом су, уопштено, дефинисане надлежности институција Босне и Херцеговине и ентитета, при чему је унутрашње уређење сваког ентитета препуштено његовим уставима.²⁶ Овим поступком, Република Српска је изгубила статус самосталне државе који је имала од 1992. до 1995. године, те је постала ентитет – конститутивни део

²⁶ *Устав Босне и Херцеговине*, (Сарајево: Службени гласник Босне и Херцеговине, број 25/08, 2009), стр. 6-7

Босне и Херцеговине. Међутим, задржала је право на самоорганизацију, што подразумијева право да самостално одређује структуру и организацију своје власти, као и да користи бројне надлежности које јој омогућавају унутрашњи суверенитет. У складу с тим, Република Српска је прилагодила свој Устав одредбама Устава БиХ, посебно у дијеловима који се односе на статус државе и њене самосталне међународне надлежности.

У члану III Устава Босне и Херцеговине, који се у цјелости бави надлежностима и односима између институција Босне и Херцеговине и ентитета, тачка I прецизно наводи надлежности институција Босне и Херцеговине, након чега се разматрају надлежности ентитета. Пилиповић указује да је у периоду од 1996. године до данас, а нарочито у периоду од 2000. до 2006. године, дошло до успостављања нових надлежности Босне и Херцеговине и формирања нових институција, што је, у одређеној мери, довело до смањења државних ингеренција Републике Српске, али и повећања ингеренција Босне и Херцеговине као државе.²⁷

У јавном мњењу Републике Српске преовладава став да је овај ентитет изгубио значајан број надлежности које су пренесене на ниво Босне и Херцеговине. Дејтонским споразумом, кроз пресумпцију државних надлежности, све оно што није изричито наведено као надлежност институција Босне и Херцеговине, додељено је ентитетима.

Један од кључних проблема у процесу преноса надлежности огледа се у различитим ставовима ентитета по овом питању. Федерација Босне и Херцеговине није показивала отпор према проширењу надлежности на нивоу Босне и Херцеговине, док Република Српска сматра да тај пренос угрожава њену дејтонску државност и чврсто се противи том процесу. Различити ставови ентитета у погледу преноса надлежности ослабљују ентитетску позицију, јер своде укупне односе на конфликт између Републике Српске и свих других актера.

За разлику од надлежности институција Босне и Херцеговине, надлежности ентитета нису таксативно наведене, већ су само начелно постављене одговорности ентитета за стање људских права и основних слобода у ентитету. Ту су и могућности успостављања паралелних односа ентитета са сусједним државама, као и

²⁷ Милан Пилиповић, *Настанак и државност Републике Српске – од државе до ентитета Босне и Херцеговине, од своје прошлости и садашњости ка будућности* (Бања Лука: Универзитет у Бањој Луци, 2020), 231-254.

успостављање односа са државама и међународним организацијама с обавезом прибављања сагласности Парламентарне скупштине БиХ, изузев за оне споразуме за које је законом одређено да се искључује давање сагласности. Давање сагласности подразумијева одговорност државе Босне и Херцеговине за квантитет и квалитет односа ентитета са другим државама, а у крајњој линији и одговорност БиХ, ако из тих односа произађе економска штета за државу с којом ентитет успоставља односе, уколико се ентитет не буде придржавао својих обавеза из тих односа.

Поред Уставног суда Босне и Херцеговине, коме су силом Дејтонског споразума дате надлежности да тумачи Устав противно вољи два конститутивна народа, у Дејтонском уставу предвиђене су и додатне надлежности институција БиХ. Ове надлежности, у пракси, нису биле само резултат договора ентитета већ су неке и наметнуте ради наводног очувања интегритета БиХ или су правдане бољом функционалношћу државе. Та појава је резултат дјеловања Високог представника који је већи дио надлежности пренио својом вољом, и то (неовлашћено) креирајући законе које су посланици у Парламенту БиХ усвајали без измјене. На тај начин основао је нове институције Босне и Херцеговине и успоставио њихову надлежност, чиме је извршио ревизију Устава БиХ. Ово нас враћа на тврдњу да су велике силе настојале умањити политички капацитет Републике Српске увођењем интернационалне администрације чиме су могли да доносе одлуке које су се тичале законодавства и политике у Републици Српској.

У прво вријеме Високи представник међународне заједнице био је политичко оличење страних јемственика Дејтонског споразума. Требало је да тумачи и спроводи Дејтонски споразум. Међутим, послије усвајања тзв. Бонских овлашћења, Високи представник је постао у практичном смислу гувернер Босне и Херцеговине, његова овлашћења постала су диктаторска, а он је постао тутор демократски изабраним политичарима и уставом одређеним установама државе. Године 2000. је први пут својом одлуком наметнуо додатну надлежност противно уставним принципима. На тај начин, касније, наметнуте су многобројне нове установе и надлежности са ентитета пренесене на државни ниво – најбољи примјер су стварање Суда БиХ, Тужилаштва, Државне граничне службе, те установа ОСА и СИПА.

Република Српска је, као „босанскохерцеговачки ентитет“, до 2006. изгубила чак 64 надлежности. Свега три су пренесене на државни ниво Босне и Херцеговине у складу

са Дејтонским уставом. Међу њима су свакако најважније надлежности којих се одрекла Република Српска: индиректно опорезивање и ентитетска војска. Војска Републике Српске (ВРС) је формално распуштена 2005. године, а на њеном мјесту формирана је нова Оружана снага Босне и Херцеговине, која је обухватила све три војске у Босни и Херцеговини: српску, хрватску и муслиманску. Ова реформа је била дио ширег процеса мирне интеграције и усклађивања са НАТО и другим међународним стандардима, али је изазвала контроверзе у Републици Српској, гдје је постојала јака војна и национална индентификација са бившом ВРС.

Упркос чињеници да је изгубила одређене надлежности, она је успјела да се консолидује, прво крајем деведесетих година када је започела институционалне реформе, а затим у првој деценији 21. вијека, када је политички зауставила унитаризацију спрјечавајући укидање полиције и обезвлашћивање ентитетског судства.

Тенденције негирања, или боље рећи одузимања, надлежности Републике Српске веома су јаке у Федерацији БиХ посебно код Бошњака који будуће унутрашње уређење Босне и Херцеговине виде искључиво као унитарну, „грађанску“, централизовану државу којом ће онда владати над друга два народа, а Дејтонски мировни споразум само као начин да се заустави рат у Босни и Херцеговини и дату могућност да се касније иде ка што већој централизацији функција и унитаризацији државе.

Период након потписивања Дејтонског мировног споразума био је вријеме транзиције за Републику Српску, када је, с једне стране, било потребно изградити институције и обновити економију, а с друге стране, суочити се са дубоким политичким, етничким и друштвеним изазовима. Данас, Република Српска наставља да буде важан ентитет на Балкану, чија будућност зависи од политичке стабилности, економског развоја и односа са међународним партнерима.

5. ИЗАЗОВИ ДРУШТВЕНИХ И ПОЛИТИЧКИХ НЕТРПЕЉИВОСТИ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ: НАСЛЕЂЕ КОНФЛИКАТА И САВРЕМЕНИ ПОЛИТИЧКИ ОКВИРИ

Тешко бreme друштвених и политичких нетрпељивости у Босни и Херцеговини никада није престало да се осјећа, а у последње вријеме оно доживљава свој зенит.

Разумије се да се много шта може приговорити домаћим политичарима и функционерима у ентитетима и заједничким органима Босне и Херцеговине. Основно што се многим од њих може приговорити јесте непостојање политичке воље да се Мировни споразум проводи у цјелини, будући да неки од њих проводе само оно што одговара њиховој политичкој опцији.

Основно спорење међу њима јесте у питању димензија надлежности и функција Босне и Херцеговине. Неки би најрадије да уопште нема Босне и Херцеговине и да свој дио власти и територије које контролишу присаједине својој „матичној земљи“. Други би да јачају државне функције БиХ, у оквирима које Устав омогућава, али наилазе на амбициозне лидере ентитета, који би да јачају функције и надлежности ентитета.

У контексту ових расправа о функцијама и надлежностима, људи на важним позицијама често заборављају своје основне задатке. Постоји општа неажурност и равнодушност у вези са израдом државног законодавства. У условима када је неопходно креирати нове законе за успостављање функционалног правног поретка у Босни и Херцеговини, замјењујући старе законе новима, чини се да многи пројекти уопште нису започети. У том контексту, Уставни суд БиХ би требао имати значајну улогу, иако понекад прелази границе својих надлежности. Ипак, он може много учинити за стабилизацију политичких односа у земљи, јер као највиша судска институција, непристрасна у дневним политичким борбама, својим одлукама може утврдити шта је у складу с Уставом, а шта није.

Босна и Херцеговина тешко може да постигне значајан напредак у демократском, политичком и економском смислу све док Канцеларија високог представника (ОХР) наставља да врши свој утицај, било директно или индиректно. Активности ОХР-а, уз подршку дела међународне заједнице, довеле су до задржавања и чак погоршања стања у земљи. Уместо конструктивне помоћи, ова институција често упућује оптужбе према Републици Српској за наводно кршење Дејтонског споразума, што представља манипулацију и извртање истине. Узурпирање права да дјелује без одговорности и избора само је продубило нестабилност земље, чинећи је неспособном да оствари неопходан напредак ка помирењу и изградњи повјерења. Насупрот овоме, враћање основним принципима Дејтонског споразума и преиспитивање његовог спровођења могли би отворити пут за успостављање владавине права и подстицање истинског дијалога, који су кључни за дугорочни опстанак Босне и Херцеговине.

Још један од узрока друштвених неслагања у постконфликтном периоду у Босни и Херцеговини су етнички стереотипи и широко распрострањена, углавном негативна, мишљења о другим народима. Односи у БиХ су у основи засновани на културама и традицијама три, доминантна народа који ту живе, што даје за право да се овај простор сматра мултикултуралним, мултиетничким и мултиконфесионалним.

Уколико јавност у БиХ посматрамо као цјелину у којој дјелују бројни субјекти политичког комуницирања и масовних медија, онда се у том јавном простору испољавају национални, религиозни, политички и дјелом идеолошки елементи. У складу са односом снаге, општој политичкој ситуацији, различитим стратешким опредељењима страна на сцени, јасно се кристалишу три доминантна јавна мњења: бошњачко, српско и хрватско, у којима политичке снаге дјелујући у симбиози са националним и вјерским институцијама и медијима стварају бедеме који отежавају сврсисходну политичку комуникацију, а тиме непосредно утичу на стварање конфликта.

Бошњачка страна тежи остварењу пуне доминације у БиХ под геслом грађанске државе, на основама један грађанин један глас. То је покушај реализације ратних циљева који су Дејтонским споразумом прекинути, јер је елиминисана могућност формирања исламске државе. Ставови бошњачких политичара, без обзира да ли су из радикалне, националне или демократске опције, снажно су подржани Исламском вјерском заједницом, која настоји задржати доминантан утицај на политичке структуре и јавно мњење. Поред снажне подршке међународних кругова, бошњачка страна тежи чвршћем повезивању са Турском и другим исламским државама. Поједини Бошњачки представници у односима са исламским земљама користе стратегију која је у исламском свијету примјер жртве и страдања. У том погледу демонстрирају исламску солидарност, износећи да су и Бошњаци жртве због своје вјере, да би по истом принципу могли добити подршку за поједина питања на плану спољне политике, као што су одустајање или ревизија Дејтонског споразума, политика виктимизације Бошњака, и сл.

Српска страна политичке циљеве у почетку југословенске кризе је везала за останак Босне и Херцеговине у Југославији, али избацивањем из конститутивности и након проглашења независности она се опредјелила за формирање властите државности, самостално или уједињене са Србијом.

Хрватска страна од почетка босанско-херцеговачке кризе тежи очувати цјеловиту БиХ и прикључити је Хрватској као конфедерална јединица. Када се ситуација промијенила и услиједили муслиманско-хрватски оружани сукоби, политичка акција усмјерена је ка припајању дијелова БиХ са хрватском већином Хрватској, а када је и та опција доживјела крах, услиједила је политичка активност хрватске стране на формирању трећег ентитета у БиХ. Поред отворене подршке званичне Хрватске, била је евидентна и снажна подршка Ватикана и католичке цркве у Хрватској и БиХ.

Протекли догађаји потврђују да се након три деценије од завршетка грађанског рата у БиХ врло споро нормализује стање, а одређене снаге настоје ревитализовати ратне циљеве. Све стране уз подршку субјеката и снага из окружења, а неке и међународних кругова, инсистирају на промјењљивости политичких ставова усмјерених на преговоре и консензус око значајних политичких питања.

6. РАЗВОЈ МЕЂУНАРОДНОГ СУБЈЕКТИВИТЕТА

6.1. Питање субјективитета Републике Српске у Дејтону

Према рјешењима утврђеним у Дејтону, ентитети као државотворни елементи нису били створени Уставом Босне и Херцеговине, већ су фактички постојали и прије тога. Иако нису били међународно признате државе, у пракси су функционисали као суверене јединице. Устав Босне и Херцеговине није их створио, већ је само потврдио њихово постојање и признао њихов различит правни статус. Потписивањем Анекса IV Оквирног споразума о миру, ентитети су фактички признати као државе које ступају у заједничку државу, чиме су изгубили свој суверенитет.²⁸

Иако је предратна БиХ наставила постојање као међународно призната Босна и Херцеговина, оба ентитета који је чине – Република Српска и Федерација Босне и Херцеговине – су унијели у њу ограничени суверенитет и међународноправни субјективитет који се остварује на два нивоа: кроз партиципацију у институцијама и политици БиХ, као и самостално на међународном плану.

Република Српска, као учесник у међународним односима, од самог свог оснивања показује способност активног деловања на глобалној сцени. Она је успјела да оствари истински међународни политички идентитет, не само као представник свог народа,

²⁸ *Dayton Peace Agreement*, (Дејтон: Organization for Security and Co-operation in Europe, 1995), стр. 34-40

већ и путем територијалног и институционалног представљања, што је дефинисано у правном смислу и укључено у политички систем Босне и Херцеговине. У тренутку када је призната, Република Српска је била самостално дефинисана и проглашена као држава, те је стога постала независан, суверен и одговоран учесник у међународним односима. Међутим, међународна заједница није је признавала као државу, а међународно право није важило за Републику Српску све до потписивања Дејтонског мировног споразума.

Током мировних преговора, на којима је дефинисан Устав Босне и Херцеговине, Република Српска је располагала стварним капацитетом институција и подршком својих сународника, уз територијалну дефинисаност, тј. границу. Називи попут „Република Босанских Срба“ и „руководство босанских Срба“ били су погрешни и нису одговарали стварности политичких процеса. Ови називи, које су користили западни политички представници и медији, имали су за циљ да омаловажавају Републику Српску. Међународна заједница, укључујући одређене државе, организације и медије, који и даље користе те називе, пропагандно су усмјерени на негирање суштине Републике Српске као субјекта међународне политике и права. Ниво и ограничења тог субјективитета остају спорна, али његово постојање није могуће оспорити.

„Република Српска посједује политичку моћ, јер да је није посједовала, не би била призната у преговорима као „страна у сукобу“. Она је носилац активности који учествује у међународним односима на позитиван или негативан начин, чиме се показује као неизбежан субјект за рјешавање ратне кризе у Босни и Херцеговини, кризе без чијег се завршетка не би могло говорити о успостављању безбједног и стабилног окружења у региону. Република Српска је била и неизбежан елемент односа са Србијом кроз рјешавање унутрашњих односа у Босни и Херцеговини, као и кроз односе са хрватским и бошњачким народом и субјект успостављања квалитета односа са сусједном Хрватском, исламским земљама, западном Европом, као и земљама насљедницама бивше Југославије које имају велики интерес за стабилност у региону.“²⁹

Иако није непосредно учествовала у преговорима у Дејтону, Република Српска је своје интересе представила преко Савезне Републике Југославије. Наиме, у Преамбули

²⁹ Милош Шолаја, *Република Српска и ограничени међународноправни субјективитет* (Београд: Право и друштво, 2010) стр. 49-65

Дејтонског споразума, Република Српска је наведена као страна која је овластила делегацију СР Југославије да потпише дијелове мировног плана у име Републике Српске, уз обавезу да се споразум спроведе строго и досљедно.

Делегацију СР Југославије у Дејтону је предводио тадашњи предсједник Србије Слободан Милошевић који је, на основу договора потписаног у присуству патријарха Српске православне цркве Павла, имао „златни глас“ а то је значило да у случају једнакобројне подјељености делегације његов глас чини превагу. Тако је Република Српска, уз Републику БиХ, Републику Хрватску и Савезну Југославију, индиректно била страна Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини.

Ово овлаштење није било потребно ни од стране Федерације БиХ, јер се права и обавезе из Дејтонског споразума односе само на Федерацију као ентитет-саставницу Босне и Херцеговине. Закључак је да је Република Српска била у односу према Републици БиХ као другој страни. Уосталом, у Женеви и Њујорку, стране у преговорима биле су Република БиХ и Република Српска, а не Федерација БиХ. Овим чином, Република Српска је задржала свој субјективитет, било као директни потписник анекса, било индиректно давањем овлашћења Савезној Републици Југославији. Иако међународна заједница није директно признала Републику Српску, прихватањем уговорног заступања, она је посредно признала њен легитимитет за преговарање.

Иако је већи дио овлашћења за потписивање мира пренијела, Република Српска остаје учесник у процесу међународног споразумјевања у погледу успостављања мира, уносећи територију коју контролише, као и институције и политички систем на тој територији.

6.2. Карактеристике међународног субјективитета Републике Српске

Међународни субјективитет Републике Српске односи се на њену способност да буде призната као актер на међународној сцени, који може да обавља дипломатске активности, успоставља односе с другим државама и учествује у међународним организацијама. Република Српска је, иако дио Босне и Херцеговине, као ентитет добила одређени степен аутономије унутар државне структуре, што утиче на њен међународни статус и улогу на глобалној политичкој сцени.

По Дејтонском мировном споразуму, Република Српска је дио сложене државне структуре Босне и Херцеговине која има два ентитета: Републику Српску и Федерацију БиХ. У складу с тим, Република Српска нема потпуни међународни субјективитет као независна држава, али је у неким аспектима *de facto* и *de iure* обухваћена са одређеним правима која јој омогућавају активност на међународној сцени.

Према Уставу Босне и Херцеговине, који је дио Дејтонског споразума, једини субјект са пуним међународним правима у Босни и Херцеговини је сама држава Босна и Херцеговина. Ово значи да Република Српска не може самостално закључивати међународне уговоре, приступати међународним организацијама или формирати дипломатске односе са другим државама без сагласности централних власти на нивоу Босне и Херцеговине.

Иако не може водити потпуно независну спољну политику, Република Српска има своје представнике у међународним институцијама и одређену форму дипломатских активности. За разлику од других држава или независних субјеката, она је ограничена у својој способности да активно учествује у међународним организацијама попут Уједињених нација, Европске уније или НАТО-а.

Међутим, Република Српска активно настоји да одржи и развија политичке и економске везе са сусједним државама, прије свега са Србијом, али и са другим земљама које имају стратешки интерес на Балкану. На примјер, Београд је важан партнер Републике Српске, не само у економском и културном смислу, већ и у политичким односима који се односе на националну и безбједносну стабилност региона.

Република Српска, као ентитет, такође има одређене надлежности у области економије, трговине и финансија, што подразумева могућност потписивања билатералних економских уговора и привредних споразума са другим земљама. На примјер, она је одржавала контакте са државама као што су Русија, Кина, Србија и друге земље које су се показале као економски партнери, али она не може самостално извршити дипломатске или трговинске активности које би утицале на међународни статус Босне и Херцеговине као цјелине.

Једна од кључних политичких и правних расправа која се односи на међународни субјективитет Републике Српске јесте питање њеног права на самоопредјелјење.

Српски политички лидери и дио јавности у Републици Српској понекад износе ставове да Република Српска треба да има право на независност, а овај став је био посебно изражен након одлука о независности других бивших југословенских република. Међутим, такав потез би подразумевао нову промјену Дејтонског устава и озбиљну међународну политичку кризу, јер већина међународне заједнице, укључујући Европску унију и Уједињене нације, сматра да би било каква промјена граница у Босни и Херцеговини могла довести до нових конфликта у региону. Уз то, Дејтонски споразум је амерички пројекат

Република Српска не ужива међународно признање као независна држава. Њено дјеловање на међународној сцени углавном је ограничено на унутрашње, техничке и економске односе, али она није призната као самостални међународни актер. Стога, она је политички и правно зависна од постојеће уставне структуре Босне и Херцеговине, која је потврђена и од стране међународне заједнице.

Међународни субјективитет Републике Српске је комплексно питање које зависи од правног оквира утврђеног Дејтонским мировним споразумом, као и од међународних и дипломатских интереса на Балкану. Иако Република Српска има ограничену могућност дјеловања на међународној сцени, она игра важну улогу у регионалној дипломатији и економији, посебно у односима са Србијом и другим земљама у региону. Међутим, као дио сложене државне структуре Босне и Херцеговине, она не може самостално одлучивати о својој међународној политици, чиме је ограничена у пуном остваривању међународног субјективитета.

6.3. Политичке и дипломатске интеракције Републике Српске у постратном периоду

Дејтонски мировни споразум, иако је успоставио мир и довео до формирања нове државне структуре, није ријешо све политичке напетости, а односи Републике Српске са другим државама постали су кључни за њену будућност. У овом периоду, Република Српска је морала да балансира своје међународне и унутрашње интересе, истовремено одржавајући своју аутономију у оквиру Босне и Херцеговине.

Република Српска, као дио Босне и Херцеговине, није директно укључена у процес приступања Европској унији, али је значајно укључена у имплементацију реформских процеса који су дио укупне стратегије Босне и Херцеговине ка ЕУ. За разлику од

независних држава које имају директне преговоре са ЕУ, Република Српска је обавезна да сарађује са институцијама Босне и Херцеговине на овом путу, али и да рјешава политичке и економске препреке које понекад долазе из различитих ставова између ентитета унутар Босне и Херцеговине.

Политика Републике Српске у овом контексту често показује резервисаност према неким аспектима политике ЕУ, посебно када су у питању аспекти који се односе на међународно признање и самоопредјелење, као и неке аспекте унутрашње политике.

Русија је један од најзначајнијих партнера Републике Српске на међународном плану. Политика подршке Републици Српској од стране Русије огледа се у политичкој дипломатској и економској сарадњи, као и у подршци на међународним форумима. Русија је, на примјер, често била заступник Републике Српске у Савјету безбједности Уједињених нација, посебно када су се појављивала питања која су се тичала статуса и права Републике Српске.

Русија види Републику Српску као важан фактор стабилности на Балкану и као партнера у контексту својих геополитичких интереса. Ова сарадња је посебно истакнута у контексту антируске политике западних земаља, те тако Република Српска, бар у неким случајевима, користи овај савез за политичке и дипломатске маневре.

Мађарска игра важну улогу у економским односима Републике Српске, посебно у секторима као што су енергетика, инфраструктура и пољопривреда. Република Српска је заинтересована за привредну сарадњу, а Мађарска пружа подршку у облику инвестиција и техничке помоћи. Мађарске компаније су присутне на тржишту Републике Српске, а оба субјекта активно сарађују у области трговине и инфраструктурних пројеката.

Мађарска је једна од земаља која није подржала независност Косова и подржава политику Србије у овом контексту. Овакав став Мађарске има важну улогу у међународним односима Републике Српске, која исто тако не признаје независност Косова и подржава Србију у овом питању. Ова подршка чини Мађарску важним партнером за Републику Српску, која види ову земљу као савезника у регионалним и међународним политичким питањима.

Као чланица Европске уније Мађарска има специфичан однос према Босни и Херцеговини и Републици Српској у контексту европских интеграција. Иако Мађарска подржава европске интеграције Босне и Херцеговине као цјелине, она се истовремено залаже за очување аутономије ентитета као важног фактора у стабилности Босне и Херцеговине. Ово је у складу са позицијом Републике Српске која настоји да одржи своју политичку и економску независност у оквиру Босне и Херцеговине.

Кина је један од најзначајнијих глобалних актера који имају интерес на Балкану, а Република Српска је активно развијала односе са Кином у последњим годинама, посебно у контексту економских инвестиција и инфраструктурних пројеката.

Кина је инвестирала у неке важне инфраструктурне пројекте у Босни и Херцеговини, укључујући Републику Српску, као што су путеви, жељезничке пруге и хидроелектране. Присуство кинеских компанија у овим секторима значајно доприноси економском развоју Републике Српске, која користи кинеске инвестиције и техничку подршку за модернизацију своје инфраструктуре.

Кина, као и Мађарска, активно подржава политику Републике Српске у контексту територијалног интегритета и политичке независности унутар Босне и Херцеговине. Кина се залаже за стабилност региона, али се не мијеша у унутрашње политичке расправе Босне и Херцеговине и Републике Српске. Позиција Кине према Републици Српској се базира на принципима међународног права и суверенитета, а ова земља подржава право народа на самоопредјелјење, што је став који је значајан за политичке интересе Републике Српске.

Република Српска се види као важан партнер у кинеској стратегији јачања присуства на Балкану. Кина је све више присутна на Балкану, не само као инвеститор, већ и као важан политички и дипломатски актер који има интересе за стабилност региона и развоју економских веза са овим дијелом Европе. Република Српска, која има ограничену могућност међународног дјеловања, користи кинеске везе да побољша свој економски и инфраструктурни потенцијал, а такође и да ојача своју позицију у регионалној међународној политици.

Једно од кључних политичких питања које је уско повезано са међународним субјективитетом Републике Српске јесте питање признавања независности Косова. Република Српска активно подржава став Србије о неприхватању независности Косова и види овај проблем као дио шире српске политике на Балкану.

Многи политички лидери Републике Српске сматрају да би независност Косова могла поставити опасан преседан за будуће захтјеве независности у региону, што би могло угрозити територијални интегритет и безбједност не само Босне и Херцеговине, већ и других земаља у региону. Ово питање је дио шире политичке и дипломатске стратегије Републике Српске, која тежи да одржи своје политичке циљеве у складу са српским националним интересима.

Међународна заједница игра кључну улогу у надгледању и имплементацији политичких процеса у Босни и Херцеговини, што укључује и Републику Српску. Институције као што су ОХР и Европска унија су посредници у рјешавању политичких питања која укључују међусобне односе између ентитета и наметање одређених закона и реформских процеса. Ове институције понекад ограничавају моћ Републике Српске у одређеним аспектима, али истовремено играју и значајну улогу у спрјечавању потенцијалних конфликта.

Присуство ОХР-а као надзорног тијела, које има овлашћења да одлучује о важним политичким питањима, понекад је у конфликту с жељама власти Републике Српске која настоји да одржи своју аутономију и политичку независност унутар Босне и Херцеговине.

Међународни субјективитет Републике Српске остаје комплексно и контроверзно питање. Иако она има одређен степен аутономије унутар Босне и Херцеговине, њен међународни статус је и даље ограничен правним оквиром утврђеним Дејтонским мировним споразумом. Република Српска се ослања на подршку одређених међународних актера попут Србије и Русије, али истовремено има ограничену могућност да се активно укључи у међународне процесе. Међународна заједница, укључујући ОХР и ЕУ, игра значајну улогу у обликовању политике и будућности Републике Српске, али свака промјена статуса Босне и Херцеговине захтијеваће свеобухватне промјене на међународном нивоу.

7. СПОЉНА ПОЛИТИКА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ – СПЕЦИФИЧНИ УСЛОВИ ОДВИЈАЊА У ПОСТКОНФЛИКТНОМ ОКРУЖЕЊУ

Спољна политика, према међународном праву, представља дио спољне суверености, према којој држава изражава своју независност. Она подразумијева способност

представљања државе у односима са другим субјектима у међународном праву, те је одраз унутрашње политике држава. „На спољну политику сваке државе утичу домаће околности, политике других држава и жеље за успостављањем специфичног геополитичког дизајна.“³⁰

Глобалне промјене у међународним односима обиљежавају нове тенденције у развијеном свијету, као што су јачање националних, религијских и етничких идентитета. Ове промјене доводе до стварања низа државно-правних формација које, иако не представљају државе у традиционалном смислу, остварују значајан међународни политички и правни утицај, чиме постају субјекти у области политике и права на међународној сцени. Нестанак биполарних међународних односа и престанак блоковске угрожености омогућили су видљиве националне и етничке тенденције, које су се изразиле кроз тежње за самоопредјељењем и независношћу, како на истоку, тако и на западу Европе. Распад три федерације — Совјетског Савеза, Југославије и Чехословачке — довео је до настанка 23 нове државе у Евроазији, али и до јаких регионалних тежњи на западу Европе, у земљама као што су Белгија, Шпанија, Британија, Немачка, Аустрија и Данска.

Спољну политика данас немају само признате државе, већ и многе аутономне регије, већи градови и други политички субјекти који се често означавају као „дефакто државе“, „државе у држави“, „државе у сјенци“, „нешто као државе“. Већина тих субјеката постају чланови мултилатералних и међународних организација које су у неолибералној постхладноратовској фази дефинисања међународног поретка преплавиле свијет.

Неколико провинција, аутономних области и субдржавних региона учествује у правима и обавезама које произлазе из чланства у међународним организацијама. У том контексту, Република Српска није усамљен примјер, јер постоје и друге државно-правне формације које, иако нису државе, имају индивидуалитет у међународним односима. На примјер, Фарска Острва уживају унутрашњу аутономију у оквиру Данске и имају посебне интересе које остварују независно од спољне политике

³⁰ Александар Гајић, Слободан Јанковић; *Четири стуба српске спољне политике*; Преузето са - <https://snc.rs/%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B8/%D1%87%D0%B5%D1%82%D0%B8%D1%80%D0%B8-%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B1%D0%B0-%D1%81%D1%80%D0%BF%D1%81%D0%BA%D0%B5-%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%99%D0%BD%D0%B5-%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B5/> 13.06.2024. Последњи улазак – 16:29

Данске. Она су равноправно заступљена у Нордијском савету и, на тај начин, су стекла одређени међународноправни субјективитет. Многе покрајине у свијету настоје да истакну и прошире свој међународноправни субјективитет, понекад се и удружују у ту сврху.

Као савјетодавни орган Европске уније постоји Комитет регија који окупља 224 Унутрадржавне регије од којих неке имају наглашене тежње за што већим степеном аутономије све до независности (Фламанија и Валонија у Белгији, Баскија, Каталонија и Андалузија у Шпанији и Баден-Виртемберг у Њемачкој, Корзика у Француској, Гибралтар као британски колонијални посјед, Фарска Острва и Гренланд у Данској и бројни други). Република Српска је постала 225. чланица Комитета регија Европске уније. Професор Шолаја напомиње да – субјекти међународних односа нису једнаки и да има и оних с пуном правном способношћу и таквих који имају само ограничену правну способност, а то значи да неки субјект не може бити носилац свих права и дужности. Има примјера гдје нека заједница, иако није држава, постоји у међународним односима који се равнају према принципима међународног права.³¹

У новије вријеме се појавила посебна категорија зависности држава у односу на велике силе, иако постоје спорења теоретичара у вези са статусом таквих држава и њиховим међународноправним субјективитетом. У теорији међународног права, зависне и не потпуно самосталне територије које посједују елементе државности а нису државе највећи број аутора одређује као субјекте сличне државама. Такве државе називају се неопротекторати. Када је ријеч о њиховим специфичностима они се разликују од случаја до случаја, али их све карактерише – непотпуна сувереност, тј. сувереност ограничена у мањој или већој мјери под надзором великих сила.³² Статус зависности подразумијева да је власт оваквог организма подређена некој другој – вањској власти.

Најбољим примјером неопротектората може се сматрати Босна и Херцеговина за коју је битно истаћи неколико елемената који ограничавају сувереност, а самим тим и међународноправни субјективитет, чинећи је неопротекторатом. Сходно томе, треба указати на постојање институција које ограничавају сувереност БиХ. Постојање *Савјета за провођење мира* (ПИК), установљеног на Конференцији за

³¹ Милош Шолаја, Република Српска и ограничени међународноправни субјективитет (Београд: Право и друштво, 2010) стр. 61

³² Војин Димитријевић et al., *Основи међународног јавног права*, (Београд: Београдски центар за људска права, 2012) стр. 84

провођење мира 1995. године, који се састоји од 55 земаља и организација, које на различите начине пружају потпору мировном процесу. Радом Савјета руководи Управни одбор којим предсједава Високи представник, као извршно тијело Савјета. Треба нагласити да према Дејтонском мировном споразуму Високи представник нема ингеренција над спољном политиком БиХ. Поред овога, ставка која додатно указује на одређивање БиХ као неопротектората је и постојање страних судија у организационој структури Уставног суда БиХ.

У Европи, али и шире, поставља се питање о сврси признавања и циљевима истицања међународноправног субјективитета Републике Српске, посебно у контексту да се Босна и Херцеговина као држава прихвата у међународном праву. Да би се одговорило на ова питања, неопходно је размотрити историјске, политичке, правне и економске узроке настанка Републике Српске као *corpus separatum*, односно државно-правне формације. Иако су у погледу међународног права оба ентитета равноправна правна лица, у Републици Српској, гдје је готово 90% становништва српске националности, овај идентитет је истакнут, док сложена унутрашња структура Федерације Босне и Херцеговине, која је углавном насељена Бошњацима и Хрватима, не поставља питање међународних односа и субјективитета као актуелну политичку агенду.

До потписивања Мировног споразума Република Српска је водила независну спољну политику. Народна скупштина Републике Српске закључила је да има право на успостављање и вођење међународних односа. У периоду оснивања, Република Српска је имала Министарство иностраних послова, које је угашено 1998. године под притиском Високог представника – Волфганга Петрича, с обзиром на тумачење да представља инструмент стицања независности Републике Српске. Министар је у том периоду био проф. др Алекса Буха, који је ту функцију обављао кроз шест различитих састава Владе.

На питање новинара о томе како је бити министар спољних послова непризнате Републике Српске, Буха је одговорио: *„Тешко. Ми смо годинама чекали да се појавимо као страна у сукобу. Кад се појавила ова ријеч у преговорима и документима, сматрали смо то важним тренутком. Када је дошло време да се пуним устима изговори име наше републике, било нам је јасно да ћемо на крају добити своју државу, уз напомену да она није у пуном капацитету. Иако није независна држава, она постоји у мери у којој је то данас могуће. Имамо унутрашњи суверенитет, а у*

*спољним односима — бар према Дејтонском споразуму — имамо једнак утицај као и Федерација БиХ. Овај део суверенитета делимо са Федерацијом, али ни у том делу Федерација не може бити у било каквој предности. Све се мора радити на бази равноправности и уважавања интереса обе стране.*³³

Министарство иностраних послова Републике Српске функционисало је од 1992. до 1998. године, обављајући значајне управне и стручне послове који су се односили на остваривање културних, дипломатских, политичких и других међународних односа Републике Српске. Његова улога обухватала је сарадњу са органима других држава и међународним организацијама. Такође, министарство је учествовало у процесу избора функционера Републике Српске у оквиру заједничког Министарства иностраних послова Босне и Херцеговине прије његовог укидања, а дипломате и амбасадори Републике Српске на дипломатско-конзуларним представништвима Босне и Херцеговине били су задужени да истовремено заступају интересе Републике Српске. У периоду након потписивања Мирног споразума, Република Српска је наставила да води сопствену спољну политику која је била дјелимично усклађена са Србијом. Међутим, треба нагласити да након уласка првих дипломата, односно, државних службеника у Министарство иностраних послова БиХ, 1998. године, истоимено Министарство Републике Српске се гаси.

У том периоду, упркос сложеној политичкој ситуацији и притисцима у тешким преговорима са бошњачком страном у Министарству иностраних послова достигнут је висок степен националне равноправности и остварена много повољнија позиција Републике Српске у спољној политици него што је сада. Усаглашена је национална шема свих радних мјеста у систематизацији гдје је Републици Српској припала трећина позиција. Кадрови из реда сва три конститутивна народа су распоређени на послове сразмјерно националној заступљености како у погледу квантитета тако и у погледу квалитета позиција. Акредитивна писма за амбасадоре су потписивала сва три члана Предсједништва БиХ. На све важне догађаје и посјете, како билатералног тако и мултилатералног карактера су ишле мултиетничке делегације састављене од представника сва три конститутивна народа.

Представници Српске демократске странке, који су обављали најодговорније функције у МИП-у БиХ све до 2001. године су успјели да потпуно консолидују српску

³³ Алекса Буха, *Српској је потребан српски консензус*, Преузето са - [АЛЕКСА БУХА - Српској је потребан српски консензус - Печат - Лист слободне Србије \(pecat.co.rs\)](https://www.pecat.co.rs/) 5.3.2024. последњи улазак 10:15

компоненту у МИП-у. За то вријеме у МИП је примљен већи број српских кадрова оданих Републици Српској који су распоређени на важне позиције у МИП-у и ДКП у иностранству, а представници СДС су у својим активностима велики значај придавали заштити српских кадрова, свих нивоа, од којих је један број био под великим притиском, због свог принципијелног дјеловања.

Потенцијали дејтонске Републике Српске у међународним односима у каснијој фази знатно су умањени. Двије кључне реформе успостављене су на бази споразума између ентитета чиме је знатно умањен њихов велики стартни међународни субјективитет. Прва реформа односи се на увођење јединственог пореза на додатну вредност и царинског система у Босни и Херцеговини, чиме је избрисана карактеристика Републике Српске као економије способне да контролише царинске и пореске аспекте, што одражава принципе Свјетске трговинске организације. Друга реформа обухвата успостављање јединственог система одбране и војске, иако су Дејтонским споразумом легализовани и легитимизовани Министарство одбране и Војска Републике Српске.

Према Дејтонском споразуму спољна политика БиХ се креира и спроводи путем усаглашених ставова, поступака и активности представника ентитета и конститутивних народа. Дана 17. фебруара 1998. године, Предсједништво Босне и Херцеговине усвојило је документ под називом „Општи правци спољнополитичке активности Босне и Херцеговине“. Након овог корака, 26. марта 2003. године, усвојени су и „Општи правци и приоритети за провођење спољне политике Босне и Херцеговине“. Управо овим актом су дефинисани најважнији ставови и смјернице за споровђење спољне политике БиХ. Овај документ је све до данас остао најважнији политички документ којим су дефинисани спољнополитички приоритети БиХ, при чему треба имати у виду да ови приоритети одражавају и интересе Републике Српске и као такви нису спорни.

Велико очекивање представљало је усвајање документа „Стратегија спољне политике Босне и Херцеговине“ за период 2018-2023. године, који је, међутим, током припреме и усвајања био предмет оспоравања од стране представника Републике Српске, што је довело до тога да никада није реализован у пракси.

Међутим, проблем спољне политике БиХ није у одређивању основних праваца њеног дјеловања, већ у њеном спровођењу јер је дио бошњачке политичке елите само декларативно прихватио обавезу заједничке спољне политике, како је дефинисана

самим споразумом, а у стварном спровођењу приоритет је давала својој ексклузивној националној политици, о чему свједочи велики број случајева који су објављени у медијима.

Важно је напоменути да Босна и Херцеговина, од момента усвајања ових докумената до данас, нема законодавни оквир који би регулисао спољну политику. Претходни закон, донесен у вријеме рата, сада је потпуно неупотребљив за практичну реализацију. Ови фактори указују на значајне изазове у формулисању кохерентне и ефективне спољне политике.

Република Српска на основу конститутивних аката и Дејтонског мировног споразума посједује ограничен међународноправни субјективитет *sui generis* карактера, при чему, преко својих институција, она ступа у посебне дипломатске односе и остварује функцију представљања у иностранству. Иако је примјена Бечке конвенције о дипломатским односима ограничена на односе између држава, Република Српска се у континуитету кроз своју праксу придржава општеприхваћених норми дипломатско-конзуларног права, уз активно остварење представљања на регионалном нивоу и унапређења међународне сарадње. Као творевина с ограниченом државношћу Република Српска има ограничен међународни политички и правни субјективитет, али и могућност да се реализује у међународним односима на основу политичке моћи којом располаже, како као самосталан субјект у систему међународног права, али и кроз модалитете представљања и уговарачке капацитете саме БиХ у складу са њеним Уставом. Нормативно и стварно Република Српска је субјект међународних односа у којима учествује у мјери сопствене политичке способности да успоставља спољнополитичке концепције, концепције економских односа с другим државама, регијама и међународним организацијама и на тој основи реализује интересе својих становника који свој пуни индивидуални суверенитет остварују у уставно-правном систему Републике Српске. Да су на простору БиХ настале двије државе говори члан I. тачка 7. дејтонског Устава БиХ, гдје се изричито каже да ће постојати држављанство БиХ које ће бити регулисано од стране Парламентарне скупштине и држављанство сваког ентитета.³⁴

Предсједник Републике Српске, који је изабран 2010. године, Милорад Додик је у свом инаугуралном говору рекао да је Република Српска „стекла статус стране по

³⁴ Усијав Босне и Херцеговине, (Сарајево: Службени гласник Босне и Херцеговине, број 25/08, 2009), стр. 4

међународном праву, са надлежностима које су јој верификоване у Дејтону и Паризу, и суверенитетом који је унијела у државну заједницу Босну и Херцеговину. „Нашим активностима у протеклом мандату остварили смо највећи капитал за Републику Српску, а то је право на став.“³⁵

Иако и Федерација БиХ има апсолутно једнака међународна права и обавезе, њена унутрашња сложена структура, чија су основа односи Бошњака и Хрвата и баланс међу њима успостављен формирањем 10 кантона као федералних јединица, не дозвољава степен унутрашњег суверенитета који би истакао и потребу међународноправног субјективитета, без обзира на његову легитимност. Бошњачка страна сматра да је постојање ентитета наметнуто Дејтоном и она тежи рестаурацији предратног уређења БиХ. Њој је природно да Федерација БиХ нема међународни субјективитет који она „великодушно“ препушта БиХ.

Република Српска једнаким удјелом партиципира у спољној политици БиХ, и то одлучивањем путем консензуса кроз Предсједништво и Министарство спољних послова. Она показује да има потребу, интерес и могућност да дефинише своје спољнополитичке концепте и стратегије, а да истовремено не нарушава Дејтонски мировни споразум и не угрожава интегритет Босне и Херцеговине. У том смислу, важно је нагласити да према Уставу БиХ, Предсједништво креира спољну политику земље, а Министарство је само спроводи и не учествује у том креирању с изузетком могућности предлагања и, на захтјев Предсједништва, давања стручног мишљења.

Но, без обзира на то што је Република Српска елемент консензуалног одлучивања, Министарство спољних послова, како примјећује Шолаја наступа врло пристрасно – „С обзиром на актуелно стање у Министарству иностраних послова које се у великој мјери сматра насљедником Министарства иностраних послова из времена рата, у практичној реализацији спољних послова врло често се дипломатски и други представници Министарства користе да се нагласи бошњачки карактер Босне и Херцеговине, а бошњачке политике као једине које проводи Министарство. Тиме се Босна и Херцеговина у међународном окружењу жели представити као

³⁵ Милорад Додик, *Милорад Додик Инаугурациони говор*, Преузето са - [Милорад Додик Инаугурациони говор – СНСД \(snsd.org\)](https://www.snsd.org) 10.5.2024. последњи улазак 17:51

централизована унитарна држава иако унутрашње прилике ни близу не могу да прате такве перцепције.“³⁶

Дио бошњачких представника и данас користи сваку прилику да пред разним форумима и међународним организацијама изнесу једностране и неусаглашене говоре у којима се износе изфабриковани подаци из времена бошњачке ратне пропаганде о страдању бошњачких цивила. У исто вријеме се прикривају и не износе било какви подаци и чињенице које би указале на страдање српских цивила. Саставни дио политике виктимизације бошњака је негирање грађанске природе рата у БиХ, уз подјелу на агресоре и браниоце, при чему су жртве на страни агресора „неважне“.

Након формирања заједничког Министарства иностраних послова БиХ, дио бошњачких и хрватских представника нису прихватили обавезе из Дејтонског споразума да та институција спорови спољну политику која одржава легитимне интересе оба ентитета и сва три конститутивна народа. Због тога реализовање нелегитимних и једностраних активности против Републике Српске није представљало никакву тешкоћу јер актуелни представници Републике Српске у заједничким органима БиХ нису спрјечавали овакве поступке. На тај начин су створили амбијент и предпоставке да се у спољној политици БиХ спроводе нелегалне активности којима се угрожавају легитимни интереси Републике Српске и српског народа у БиХ.

Чињеница је да Република Српска заузима специфичну позицију и представља предмет сложених политичких и правних преговора на нивоу БиХ, али и у ширем регионалном контексту. Право које Република Српска има на остваривање међународних односа представља важан аспект њене политичке аутономије. Према Дејтону, она има одређене ингеренције за развој односа са другим државама и међународним организацијама, али у оквиру уставних ограничења.

7.1. Три начина остваривања спољне политике Републике Српске

У члану III, став 2 Устава, регулисано је неколико могућности остваривања међународноправног субјективитета ентитета.³⁷

³⁶ Милош Шолаја, *Република Српска у свјетлу спољне политике* (Бањалука: Аргументи бр. 50) стр. 234

Прва је могућност успостављања „специјалних паралелних односа“ са сусједним државама „у складу са суверенитетом и територијалним интегритетом“. Уставом БиХ је уређено да ентитети имају право успостављати посебне паралелне односе са сусједним земљама. Садржај посебних односа ентитета са сусједним земљама може произићи само из надлежности које имају ентитети. Дакле, ти споразуми не могу и не смију улазити у домен за који је надлежна држава Босна и Херцеговина или кантони. Поред оних надлежности државе Босне и Херцеговине које су таксативно набројане у Уставу, постоје и додатне надлежности утврђене Анексима 5-8, као и оне које су неопходне за очување суверенитета, територијалног интегритета, политичке независности и међународног субјективитета државе.

Према Уставу, Предсједништво, Парламентарна скупштина и Вијеће министара Босне и Херцеговине не располажу овлашћењима да се мијешају у надлежности ентитета када је у питању успостављање посебних односа са сусједним државама. Овлашћења за успоставу таквих односа припадају Влади, Парламенту, као и Предсједнику и Потпредсједнику Републике Српске. Важно је напоменути да ови паралелни односи морају бити у складу са суверенитетом и територијалним интегритетом Босне и Херцеговине, а о њиховој валидности одлучује Уставни суд Босне и Херцеговине.

Под термином „сусједне земље“ подразумева се да ће Република Српска потписати споразум о специјалним паралелним везама са Југославијом, односно Србијом. Такви споразуми су потписивани три пута: први пут 27. фебруара 1997. године у Београду, када су Слободан Милошевић и Биљана Плавшић потписали Споразум, који је ратификован од стране Народне скупштине Републике Српске 14. марта 1997. године, али никада није у потпуности постао ефикасан, јер га је Високи представник за Босну и Херцеговину ставио ван снаге. Други пут, у Бањалуци 2001. године, споразум је потписан у име Савезне Републике Југославије од стране предсједника Војислава Коштунице и предсједника Републике Српске Мирка Шаровића, с одобрењем Високог представника. Трећи пут, споразум је потписан након проглашења независне Црне Горе, када је у име Србије потписао предсједник Борис Тадић, а у име Републике Српске предсједник Драган Чавић. Ова пракса додељује специјалне паралелне односе ентитетима, чиме се успостављају ограничења суверенитету Босне и Херцеговине.

³⁷ Устав Босне и Херцеговине, (Сарајево: Службени гласник Босне и Херцеговине, број 25/08, 2009), стр. 5

Специјални паралелни односи имају важну улогу у контексту међудржавних односа. Ратификацијом Споразума о специјалним паралелним везама институционализован је правни основ за регионалну сарадњу ентитета са сусједним државама. Ово представља правни темељ сарадње Босне и Херцеговине са Републиком Србијом и Републиком Хрватском, иако су у овом случају односи двоструко ограничени. На тај начин, међудржавни односи трију земаља добијају дводимензионалан карактер, јер у одређеним случајевима, под условима предвиђеним Уставом, и ентитети могу бити пуноправни субјекти у међународноправном смислу.

Споразум о специјалним паралелним односима између Републике Српске и Републике Србије потписан је с јасним циљем да се унапреди сарадња у низу кључних области. То укључује привредну сарадњу, рационално коришћење природних ресурса, а такође и заједнички рад на приватизацији и денационализацији. Поред тога, договорени су и аспекти који се односе на науку и технологију, образовање, културу и спорт, али и области као што су здравство и социјална политика, заштита животне средине и информациона сфера. Споразум је предвиђао и конкретне мере у циљу заштите права и слобода грађана, као и заједничке активности у борби против криминала.

Након распада СР Југославије и поновног успостављања независности Републике Србије, контексти у којима су Република Српска и Србија деловале значајно су се променили. У новим политичким околностима, обе стране су се поново опредељивале за продубљивање својих односа. Тако је 26. септембра 2006. године, у Бањој Луци, потписан нови Споразум о успостављању специјалних паралелних односа, чиме је престао да важи претходни споразум који је био закључен између Републике Српске и СР Југославије.

Успостављање посебних односа са сусједним државама почиње оног тренутка када сами ентитети, а не сусједне државе, осјете потребу за тим односима. Посебне односе треба схватити као надопуну нормалних међудржавних односа, а не као замјену за њих. Дакле, они би требало да дјелују кохезивно, с тим што ће ентитети дефинисати неке појединости које су карактеристичне за њихов однос са одређеном државом.

Ови ставови указују на немогућност јединственог иступања Босне и Херцеговине и наглашавају право ентитета да успостављају односе са сусједним државама, под условом да не наруше суверенитет и територијални интегритет Босне и Херцеговине. Овим се проширује основа државности Републике Српске.

Професор Савић напомиње да је – „са правног аспекта важно истаћи да се значај Споразума о специјалним паралелним односима огледа и у томе што могућност успостављања специјалних паралелних односа иде у прилог већ наведеном ставу да Република Српска у оквиру Босне и Херцеговине има довољан степен самосталности и да има улогу државотворног фактора као ентитета. Ово наводимо из разлога што се у теорији међународног јавног права, али и у теорији државе и права, сматра да је ово једна димензија међународноправног субјективитета Републике Српске, као четвртог елемента државности, истина субјективитета *sui generis*.“³⁸

Други модалитет међународноправног субјективитета ентитета, према члану III, став 2.(д) Устава БиХ, је могућност да ентитет може да склапа споразуме са државама и међународним организацијама уз пристанак Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине, као и да се законом који доноси исти Парламент може унапријед прецизирати да за одређену врсту споразума није потребан пристанак Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине.³⁹ Дакле, Република Српска има овлашћење да закључује споразуме са другим државама и међународним организацијама, али овај процес захтјева сагласност Парламентарне скупштине. Међутим, Парламентарна скупштина може донијети закон који ће одредити изузетке, односно указати да за одређене врсте споразума није потребан њен пристанак. Иако није прецизно речено да ли се овлашћење Парламента БиХ даје унапријед, или се потврђује потписан уговор, чињеница је да ентитети имају могућност проширења уговорних односа не само са сусједним државама већ и свим субјектима међународних односа, што проширује и њихов међународно-правни субјективитет дајући могућност скоро самосталног међународног уговарања као међународноправне особе, иако у зависности од одлука Парламента БиХ. Већ само право проширује круг ограничења суверенитета и међународноправног субјективитета Босне и Херцеговине будући да остаје могућност да у датом оквиру међународних околности није могуће блокирати такве споразуме. Иако до сада није било праксе значајнијег коришћења овог уставног права од стране Републике Српске, промијењене унутрашње и међународне околности могле би довести до ситуације када би се то могло десити. Оваквом одредбом, иако је ријеч о

³⁸ Матеј Савић, Босна и Херцеговина између државно-правних и међународних проблема (Бања Лука: Факултет политичких наука универзитета у Бањој Луци, 2022) стр. 148

³⁹ Устав Босне и Херцеговине, (Сарајево: Службени гласник Босне и Херцеговине, број 25/08, 2009), стр. 5

рестриктивном приступу, омогућено је и вршење функције представљања Републике Српске у иностранству, мада – рестриктивног карактера.

Трећа могућност, дефинисана чланом III става 2.(ц) јесте да ентитети обезбјеђују „услове у оквирима своје надлежности“ за имплементацију грађанског закона, који мора бити у складу са међународно признатим стандардима, уз поштовање људских права и основних слобода, као и других међународних норми.⁴⁰ Ова уставна могућност у великој мјери је остварена кроз односе са Међународним трибуналом за ратне злочине на простору бивше Југославије који је односе везане за хапшење и процесуирање ратних злочина обављао са органима оба ентитета понаособ. Тиме је ентитетима дата нова димензија међународноправног субјективитета, не само као активном иницијатору односа, већ и у обрнутом смислу – активном извршиоцу међународно преузетих обавеза чије неизвршење претпоставља и међународноправну санкцију.

Дакле, „Успостављања специјалних паралелних веза са сусједним земљама“ у складу са суверенитетом и територијалним интегритетом БиХ, способност да као ентитет може склапати споразуме са државама и међународним организацијама уз пристанак Парламента БиХ и да се законом може прецизирати да одређена врста тих споразума не тражи пристанак Парламента даје Републици Српској лимитиран међународноправни субјективитет, уважавајући принцип да је субјект међународних односа свако ко је по одредбама међународног права носилац права и дужности и дјелује непосредно по прописима тог права и непосредно је подвргнут међународном поретку.

Република Српска, поред наведене три могућности, као ентитет у цјелини спроводи Дејтонски споразум као међународни уговор и према томе је дефинитивно јасно да је субјект међународног права. Њен међународноправни субјективитет лимитиран је уставним одредбама о пуном међународноправном субјективитету БиХ, као и односима других субјеката у међународним односима.

⁴⁰ Устав Босне и Херцеговине, (Сарајево: Службени гласник Босне и Херцеговине, број 25/08, 2009), стр. 6

7.2. Механизми за остваривање спољне политике Републике Српске – стратегије, изазови и перспективе

Како је већ наведено, могућности Републике Српске у контексту међународног дјеловања су ограничене, с обзиром на њен статус унутар Босне и Херцеговине. Поред тога, постоје очигледне аспирације других актера да Босну и Херцеговину учине централизованом, што представља кршење одредби Дејтонског мировног споразума. У том контексту, Република Српска стреми да заштити своје интересе на унутрашњој и међународној сцени. У оквиру постојећих правних и социо-економских оквира, она континуирано демонстрира потенцијал и потребу за вођењем самосталне спољне политике, слично другим субјектима међународног права. У том смислу, поставља се питање на које начине Република Српска може остварити овај циљ.

Када говоримо о представљању државе на међународној сцени, важно је нагласити улогу унутрашњих органа који су задужени за управљање спољним односима. Ови органи воде механизам који директно усмјерава спољну политику и одговорни су за доношење кључних одлука које, у складу са својим овлашћењима, треба да реализују спољни органи државе. У том контексту, најзначајније функције у представљању државе у иностранству припадају Шефу државе, Влади, Министру иностраних послова и Народној скупштини (Парламенту).

Обим и значај функције шефа државе у међународним односима у значајној мјери зависе од унутрашњег уређења државе. У неким случајевима, овлашћења су симболична, док су у другим стварна. У сваком случају, шеф државе се сматра највишим органом спољног заступања државе. Историјски, улога шефа државе у међународним односима била је израженија у прошлости него данас. Међутим, у актуелном контексту Босне и Херцеговине, председник Републике Српске остварује значајну спољну политику, што се огледа у активном дипломатском ангажовању и успостављању чврстих веза са председницима других земаља. На тај начин, он изражава потребу да Република Српска води своју самосталну спољну политику.

Посебно је важно истаћи сарадњу са Руском Федерацијом и честе састанке са председником Владимиром Путином, који подстичу руководство Републике Српске и позиционирају Русију као "заштитника" у актуелној геополитичкој транзицији. Такође, веома плодносна и учестала сарадња остварује се и са мађарским премијером Виктором Орбаном, који у актуелним околностима успева да одржи специфичности

мађарске државе, позиционирајући се на тај начин уз део Европе који није поданички према највећим западним силама и који за себе тражи право на сопствени став.

Поред свог самосталног деловања у међународним односима, Република Српска представља и елемент консензуалног одлучивања, учествујући равноправно у спољној политици Босне и Херцеговине, од Председништва и Министарства иностраних послова до дипломатске мреже. Ово учешће указује на интересе, потребе и способности Републике Српске да дефинише спољнополитичке концепте, стратегије и акције, као и институционалне механизме за њихову реализацију, при чему не угрожава Дејтонски мировни споразум и интегритет и суверенитет Босне и Херцеговине.

У том контексту, посебно је важно нагласити да према Уставу Босне и Херцеговине, Председништво креира спољну политику земље, док Министарство иностраних послова спроводи ту политику, без директног учешћа у њеном креирању, осим у случају предлагања и давања стручног мишљења на захтев Председништва.

Од свог настанка, а посебно од 1995. године, Народна скупштина Републике Српске игра значајну улогу у међународним односима. Она активно следи утврђену и прихваћену праксу у међународноправном поретку у области међународне сарадње и функције парламентарног представљања у иностранству.

„Народна скупштина Републике Српске, од свог настанка 1991. године до данас, представља темељ на коме почива и функционише Република Српска и њен државноправни поредак. Поред својих основних конституционалних и легислативних надлежности, као највиши уставотворни и законодавни орган у Републици, све вријеме активно врши и функцију међународног представљања Српске и остварује сарадњу са другим парламентима. Посебно мјесто и улогу има у међународном представљању Републике Српске на основу специјалних и паралелних односа који постоје између Републике Српске и Републике Србије, у складу са Дејтонским мировним споразумом и Уставом БиХ. У том смислу, специјалне паралелне везе односе се, сагласно изворном Дејтонском мировном споразуму, на бившу Савезну Републику Југославију, данас Републику Србију, као и на Црну Гору и на Републику Хрватску. За сада су ови односи успостављени између Републике Српске и Републике Србије, а Народна скупштина је један од основних органа који има надлежност за

обављање функција у оквиру ових односа, посебно у погледу уређивања законског оквира и његовог усклађивања са Републиком Србијом.“⁴¹

Народна скупштина активно развија своје односе са парламентарима на регионалном нивоу. Сарадња са Скупштином Аутономне Покрајине Војводине започела је 2011. године потписивањем Протокола о намерама у Новом Саду. Од 2019. године, након посете делегације парламента, предвођене председником скупштине, Бањалуци, сарадња је додатно конкретизована. Тада је формирана парламентарна група пријатељства, а редовно се одржавају заједничке сесије радних тела, што омогућава функционалну координацију. Поред тога, Народна скупштина је успоставила сарадњу и са Покрајинским парламентом Слободне државе Саксоније, парламентом италијанске регије Венето, као и кантоналним парламентарима у Швајцарској.

Ова динамика сарадње указује на важност регионалних веза и иницијатива које доприносе стабилизацији и унапређењу парламентарне интеракције.

Народна скупштина наставља да развија континуирану сарадњу у процесу европских интеграција с представницима Европске комисије и Мисије Европске уније у Босни и Херцеговини. У овом контексту, Народна скупштина учествује у посебним програмима и пројектима усмереним на унапређење положаја парламената и легислативних процеса. Поред европских интеграција, парламент Републике Српске континуирано реализује пројекте са Организацијом за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС), имајући за циљ унапређење демократског управљања. Такође, сарадња се остварује и са значајним бројем невладиних организација, чиме се доприноси оснаживању цивилног сектора и подршци демократским процесима.

Ова интеграција разноврсних партнера у рад Народне скупштине указује на значај колаборације у постизању општих циљева у области демократизације и европских интеграција.

Један од најзначајнијих корака у области међународне сарадње Народна скупштина постигла је 2017. године потписивањем протокола са Законодавном скупштином Санкт Петербурга. Овим протоколом успостављена је сарадња у областима привреде, културе, науке, као и у сфери образовања и туризма између Републике Српске и Санкт Петербурга.

⁴¹ Матеј Савић, *Улога народне скупштине у међународној сарадњи и представљању Републике Српске у иностранству* (Бања Лука: Факултет политичких наука универзитета у Бањој Луци, 2023), стр. 160

Важно је напоменути и наставак сарадње са Федералном скупштином Руске Федерације, која укључује протокол потписан између обе скупштине. Ове активности представљају значајан допринос унапређењу међународних веза и сарадње у различитим областима, чиме се подстиче развој и размена знања и ресурса.

На основу специјалних и паралелних односа са Републиком Србијом, успостављен је изузетно близак и интензиван контакт, као и континуирана координација између Народне скупштине Републике Српске и Народне скупштине Републике Србије. Споразум о овим односима омогућио је потписивање Протокола о сарадњи између два парламента 2008. године, што је довело до реализације великог броја пројеката и подигло сарадњу на највиши ниво.

Посебно су ојачани односи између радних тела оба парламента, чиме је створен оквир за унапређење заједничких активности у релевантним областима. Остварује се и значајна размена искустава у законодавству и законодавној пракси, што доприноси унапређењу законодавних капацитета и ефикасности оба парламента. Ова сарадња представља важан аспект у процесу јачања институционалних веза и развоја демократских принципа у региону.

Народна скупштина игра значајну улогу у комуникацији и кореспонденцији с дипломатским представницима акредитованим у Босни и Херцеговини. Установљена је пракса да председник Народне скупштине, као и парламентарна радна тела и специјалне делегације, редовно организују пријеме и састанке са амбасадорима, шефовима мисија међународних организација, представницима Европске уније и другим високим дипломатама.

Ова активност представља потврду статуса Републике Српске и положаја њеног парламента у институционалном контексту. Такође, редовни контакти са дипломатским представницима доприносе јачању међународних веза и разумевања, као и оснаживању политичког и економског дијалога у региону.

„У актуелним тенденцијама развоја представљања држава у иностранству, парламентарно представљање ће све више добијати на значају. Иако није ријеч о дипломатском представљању према Бечкој конвенцији о дипломатским односима, већ о регионалној међународној сарадњи *specialis* карактера, неопходно је инсистирати на

даљем развоју и унапређењу функција и капацитета Народне скупштине, уз посебну пажњу у контексту развијања капацитета у оквиру извршне власти.“⁴²

Кључно је истаћи улогу и значај Народне скупштине Републике Српске у потврђивању вета српског члана Председништва Босне и Херцеговине, који се подноси у случају угрожавања виталног националног интереса одлукама овог трочланог тела. Према Уставу Босне и Херцеговине, вето не може бити валидно без одобрења већине посланика у Народној скупштини Републике Српске.

Ова процедура наглашава важност институционалне координације и консензуса у заштити националних интереса, чиме се доприноси стабилности и равнотежи у политичком систему. На тај начин, Народна скупштина игра кључну улогу у очувању виталних интереса српског народа у контексту сложених политичких односа у земљи.

Република Српска је успоставила своја представништва у неким земљама (Србија, Русија, Грчка, Аустрија, Белгија, Израел, Сједињене Државе и Немачка), што јој омогућава директну комуникацију и сарадњу на међународном нивоу. Ова сарадња укључује могућност потписивања споразума у областима као што су економија, култура и образовање.

Активно учешће у регионалним иницијативама и организацијама доприноси јачању међународних односа Републике Српске. Представништва функционишу као канали за комуникацију с другим државама и међународним организацијама, промовишући интересе Републике Српске и активно радећи на привлачењу инвестиција, развијању трговинских односа и реализацији економских пројеката.

Такође, представништва делују као лобисти за интересе Републике Српске и обезбеђују информације о политичким и економским трендовима у земљама у којима се налазе, што је важно за доношење одлука у Републици Српској. Укратко, ова представништва представљају кључни алат у спољној политици и економском развоју Републике Српске.

Иако Република Српска има право на остваривање међународних односа, она се суочава са бројним ограничењима и изазовима. Ови изазови укључују политичке и

⁴² Матеј Савић, *Улога народне скупштине у међународној сарадњи и представљању Републике Српске у иностранству* (Бања Лука: Факултет политичких наука универзитета у Бањој Луци, 2023), 165-166.

правне оквире које постављају органи на нивоу Босне и Херцеговине, као и ставове других ентитета и међународних актера.

Упркос овим препрекама, Република Српска настоји да промовише своје интересе у оквиру међународних односа, фокусирајући се на економски развој, безбедност и очување културног идентитета. Ова стратегија подразумева активну ангажованост у дијалогу са међународним партнерима, како би се остварили циљеви који доприносе јачању њених институционалних капацитета и унапређењу живота грађана.

Унапређење спољне политике Републике Српске представља кључни корак у стварању повољнијег међународног положаја. С обзиром на све сложеније глобалне и регионалне прилике, неопходно је предузети конкретне мјере и стратегије за остварење ових циљева. Превасходно, како истиче професор Шолаја – „да би спољна политика била ефикаснија потребна је прецизнија политичка изградња политичког и стратешког концепта, изградња одговарајућих институција и развој одговарајућих алата за реализацију и вођење спољнополитичких активности“. Спољнополитичке активности Републике Српске захтјевају дефинисање кључних циљева који би требали бити остварени кроз те активности. То се прије свега односи на потребе економског развоја, што подразумијева укључивање у међународна слободна тржишта, успостављање економских партнерстава, слободу улагања и развој инфраструктуре.

У том смислу, кључни корак за Републику Српску требало би да буде јачање дипломатских односа. У овим околностима, то подразумева активнију улогу председника, скупштине и представништва. Потребно је интензивирати рад на успостављању нових дипломатских веза, као и на очувању постојећих, кроз организацију посјета и састанка са представницима других земаља. Такође, важно је радити на формирању парламентарних пријатељских група које би олакшале ближу сарадњу.

Уз то, највиши представници Републике Српске у спољној политици БиХ требало би више пажње да посвете кадровским питањима. Важно је нагласити да се у садашњим односима у спољној политици БиХ каријере амбасадора и других високих представника не праве на основу знања, дипломатских вјештина или успјешности. Иако се по општеприхваћеној пракси у свијету бирају из реда искусних и професионалних дипломата из Министарства иностраних послова или из реда политичара или истакнутих личности, највиши представници из Републике Српске су

за амбасадоре постављали лица која не припадају ни једној ни другој категорији, тако да данас језгро ових кадрова представља један затворени круг људи који годинама иду са дестинације на дестинацију, а при томе се не ради о професионалцима који су израсли у институцији Министарства иностраних послова, ити истакнутим личностима из јавног или политичког живота. Дакла, јако важан корак за напредак Републике Српске у погледу спољних послова јесу кадровска питања у Министарству иностраних послова БиХ. Од круцијалне важности је преиспитати одлуку о расподјели амбасадорских мјеста на националној основи и супротстављати се именованима представника из Републике Српске за амбасадоре у земљи гдје не постоји значајнији интерес Републике Српске за сарадњу.

Развој економске сарадње представља важан аспект. Потписивање споразума о трговини и инвестицијама са другим земљама може значајно побољшати економски статус Републике Српске. Паралелно с тим, организовање привредних мисија и учешће на међународним сајмовима може привући стране инвеститоре и ојачати привредну активност. У досадашњем периоду капацитети дипломатско-конзуларне мреже ни изблиза нису били искориштени према својим могућностима на плану економске дипломатије. Иако је декларативно у свим документима подцртана важност економске дипломатије, у пракси се радило мало или скоро нимало.

Културна и образовна размена играју кључну улогу у изградњи добрих међународних односа. Република Српска може покренути програме размене студената и уметника, чиме ће афирмисати своје културне вредности и традиције, а такође ће створити дугорочне везе с другим народима. Поред тога, ефикасна комуникација и коришћење савремених технологија могу побољшати видљивост Републике Српске у међународној заједници. Промоција њених достигнућа и активности на друштвеним мрежама и другим платформама може допринети стварању позитивне слике и повећати интересовање других држава.

Сарадња са дијаспором је од великог значаја. Укључивањем представника дијаспоре у процес доношења одлука и активностима које промовишу интересе Републике Српске у иностранству, могу се постићи значајни резултати.

Развој правног оквира који олакшава спољну сарадњу може учинити Републику Српску атрактивнијом за спољне партнере. Ово укључује и унапређење законодавства које подржава привредну активност и страном улагање.

У закључку, унапређење спољне политике Републике Српске захтева свестран и проактиван приступ. Ојачавајући дипломатске односе, развијајући економску сарадњу, подстичући културну размену и примењујући ефикасну комуникацију, Република Српска може постати значајнији играч у међународној заједници и успешно реализовати своје интересе на глобалном нивоу.

Своју шансу за остварење таквих односа Република Српска, у новије вријеме, може тражити у БРИКС-у, при том не запостављајући сарадњу са земљама ЕУ. Наиме, Русија је указала част Републици Српској позивом да учествује на Самиту БРИКС-а у Казању. На овом скупу су присуствовале, не само државе, већ и њихови ентитети који имају одређен ниво заокруженог политичког система и потребу да буду заступљени у међународним односима, те је у том капацитету позвана и Република Српска, која овај позив може искористити за бржи економски развој и то комуникацијом са већином земаља БРИКС-а.

Самит је указао на појаву новог глобалног поретка, гдје се јављају нови актери на политичкој сцени који желе да представе своје виђење економских и политичких односа на нов начин. На самиту је показано да нешто сиромашније земље настоје да се политички организују ради бржег економског развоја и на извјестан начин постану конкуренција у економској сфери и на тржиштима која они сматрају својима и на која пласирају већину својих производа. Истовремено, БРИКС указује на потребу да се редефинише међународни поредак и смање неколонијални односи и притисци, те да се свијет води у правцу мира, разумијевања и мирних рјешења за све евентуалне неспоразуме и конфликте.

Република Српска је на овом самиту имала улогу посматрача, а њен предсједник Милорад Додик се састао том приликом са предсједником Русије Владимиром Путином и осталим бројним делегацијама. Република Српска би требала да се избори за улазак на велико тржиште као што је БРИКС, а самит ове групације је одличан темељ за будућу сарадњу и остваривање нових шанси за привреду Српске.

Капацитет за представљање државе у иностранству, заједно са правом уговарања, чине један од основних елемената државноправног субјективитета у међународном праву. Обезбјеђивањем ових способности стећи ће се способности за заступање и учествовање у међународноправним односима, што је питање од стратешког и животног значаја за Републику Српску.

Да би то постигла, потребно је да руководство Републике Српске схвати и паметно поступа у тренутним геостратешким околностима у којима се Република Српска налази, а који свакако нису вјечни.

Један од значајних примера стратегије чекања правог тренутка за реакцију, на који се Република Српска може угледати, представља дугогодишње преговарање Владе Маурицијуса с Великом Британијом о острву Чагос. Након много деценија, Британија је коначно пристала да преда ово острво Маурицијусу. Током година, мала острвска држава Маурицијус се борила за значајну међународну подршку у овом питању. Острвљани Чагоса, који су напустили своје домове крајем 1960-их и почетком 70-их, више пута су тужили британску владу, али тек недавно је почело да се мијења међународно мишљење. Афричке земље су се удружиле и почеле јасно да истичу питање деколонизације, што је додатно подстакло Британију. Након Брексита, многе европске земље су постале опрезније у подршци британском ставу на међународним форумима. У тим околностима, Влада Маурицијуса је покренула оптужбе против Британије за вербалне претње и започела софистициранију кампању у УН-у, судовима и медијима. Пола века након што је Велика Британија изгубила контролу над већином свог глобалног царства, коначно је пристала да преда један од својих последњих дијелова. Ова предаја, иако невољна, обављена је на миран и легалан начин, што указује на важност стратешког чекања и проактивног приступа у међународној политици.

Из овог примјера Република Српска може научити важну лекцију: околности у међународној политици су динамичне и подложне промјенама, те оно што данас изгледа непостигнуто може постати реалност у будућности. Руководство Републике Српске треба мудро и доследно да спроводи своју политику, заступајући своје интересе, али и разумијевајући тренутне околности. Важно је не претеривати у захтевима, већ сачекати прави тренутак и прилагодити се променљивим условима. Промене у међународном систему често су сложене и тешке, али када се једном успоставе, обично трају дуго.

Једна од могућих будућих околности је поновно рађање мултиполарности, што би могло довести до праведнијег глобалног система, у коме ће постојати више међународног права. Такав свет могао би бити прихватљивији за народе који су имали тешку и бременту историју, попут Српског народа, посебно у Републици Српској. У

том контексту, стратешко чекање и адаптација на промене у међународном окружењу могу бити кључни за остваривање дугорочних циљева Републике Српске.

7.3. Искуства и препоруке бивших и садашњих функционера и дипломата

За реализацију и унапређење спољне политике и, уопште, видљивости Републике Српске на међународном пољу, важно је чути и сагледати досадашња искуства и улогу Републике Српске на међународној сцени. Да би дошли до тог циља корисна су свједочења бивших дипломата и функционера са којима сам у форми интервјуа обрадио пар питања везаних за наведену тему.

Амбасадор и Стални представник Босне и Херцеговине при Уједињеним нацијама, Милош Прица, сходно свом вишегодишњем искуству у дипломатији, одговорио је на питања везана за дјеловање Републике Српске на међународној сцени.⁴³

На који начин се Република Српска тренутно може боље позиционирати на међународној сцени?

Боље позиционирање Републике Српске на међународној сцени може бити постигнуто у колико се обрати пажња на следеће:

А) Далеко активнији неформални контакти дипломата БиХ из Републике Српске са страним дипломатама акредитованим у Сарајеву или вани, којим би се стране дипломате информисале о нашим ставовима по разним вањскополитичким као и унутрашњим питањима, поготово оним у којима је бошњачка страна заузела другачији став и то међународној заједници презентовала као став читаве БиХ.

Б) Започети много селективнији одабир кадрова из Републике Српске који би били запошљавани у Министарству иностраних послова, кадрова који су широко образовани, веома елоквентни и писмени, користећи активно макар енглески језик. Битно је да су комуникативни, да са лакоћом остварују контакте, те да у складу са саговорником и његовим предзнањем, предрасудама, поријеклом или (не)пријатељском ставу према нама, знају на прави начин изнијети наше ставове. На жалост, ово у посљедњих 15-ак година није био случај, што је довело до

⁴³ Интервју са Милошем Прицом (Општина Пале у Палама, лични интервју, 28.06.2024).

ерозије способности српске стране да адекватно одговори на безобзирност бошњачких представника када своје ставове приказују као заједничке.

В) У преговорима око формирања Савјета министара, потребно је да се инсистира да у случају да је Министар из реда бошњачког народа, Срби добију замјеничко мјесто и два помоћника у тренутној структури Министарства. Ово до сада није био случај, и бошњачкој страни је остављен енорман маневарски простор за злоупотребе. Тренутно Бошњаци имају Министра, Секретара, и два мјеста (од 4) помоћника министра, а Срби само једно помоћничко и то в.д., који може бити сваког тренутка смијењен од стране Министра.

Г) Чланови Кабинета српског члана Предсједништва (шеф Кабинета, савјетници) би требали бити у истом смислу свакодневно активни, поготово бити изузетно добро информисани о свему горе наведеном

Д) Пажљиви одабир амбасадорског кадра из реда српског народа.

Е) Организовање неформалних активности у Републици Српској на које би били позивани страни дипломатски представници.

Ф) Економска представништва Републике Српске су веома значајна, али не могу имати такве контакте као што то дипломате могу.

Које су последице политике неутралности коју Република Српска повремено заступа, посебно у контексту НАТО-а?

Република Српска годинама има изврсне односе са Руском Федерацијом. То је један од разлога зашто се Република Српска опире уласку у НАТО, односно заговара војну неутралност.

Међутим, треба имати у виду да је НАТО у оквиру снага EUFOR присутан војно на простору БиХ, па самим тим и Републике Српске, на основу релевантне резолуције Савјета безбједности УН-а, којом се сваке године продужава мандат ових снага у БиХ.

Такође, БиХ је чланица А-5 регионалне иницијативе која представља политичку сарадњу 5 земаља региона (од 2008 су чланице БиХ и Црна Гора) са НАТО-ом. На свим састанцима је присутан и амерички представник.

У реалности, БиХ има широку сарадњу са НАТО-ом, али Р. Српска због односа са Русијом не дозвољава аплицирање за чланство у овом војном савезу. На Балкану, само Србија и БиХ нису чланице НАТО савеза.

На који начин се тренутно реализују дипломатски односи Републике Српске са другим државама?

Република Српска одржава дипломатске односе са другим државама кроз дипломатију БиХ, кроз посјете званичника из Републике Српске другим земљама или регијама, а и кроз постојање представништава РС у појединим земљама.

У тренутним дешавањима, веома је важно да акредитоване БиХ дипломате из Републике Српске, а нарочито амбасадори из Републике Српске користе сваки контакт како би објасниле неформално разлоге за другачије ставове Српске према одређеним свјетским и регионалним питањима и да на дипломатски начин укажу саговорницима да бошњачка страна често приказује своје ставове као ставове БиХ без икаквог претходног усаглашавања са друге двије стране.

Свакако, могућности Републике Српске да самостално одржава дипломатске односе са појединим државама у пуном смислу те ријечи је веома тешко изводљиво. То је већ задирање у дејтонско устројство земље. Ови се односи ипак неформално могу дјелимично одржавати.

Бивши амбасадор и дипломата Борислав Марић одговорио је на питања везана за потенцијалне механизме и алате којима би се Република Српска могла користити у свом спољнополитичком дјеловању. Такође, подијелио је и поједине сегменте свог досадашњег искуства из дипломатске праксе.⁴⁴

На који начин се Република Српска тренутно може боље позиционирати на међународној сцени?

Позиционирање Републике Српске на међународној сцени може и мора бити боље и на вишем нивоу него је било до сада! То првенствено значи да прије свега дипломате из реда српског народа морају да буду свјесни, да је њихова улога у оквиру дипломатско-конзуларних представништава (у даљем тексту ДКП-а), морају да раде у интересу српског народа, вршећи координацију са

⁴⁴ Интервју са Бориславом Марићем (Лични интервју путем мејла, 21.04.2011).

представницима друга два конститутивна народа, из реда Хрватског и Бошњачког народа!

Садашња ситуација је неповољна по представнике српског народа, јер често трпе субјективне притиске од стране Амбасадора из реда Бошњачког народа у ДКП-има, гдје је Амбасадор из реда Бошњака именован!

Тако на примјер, у тим ДКП-има се на неуставан начин поставља застава БиХ у вријеме тзв. Националних празника БиХ, без обзира што никад није усвојен Закон о празницима на нивоу Парламентарне Скупштине БиХ, што би било једино уставно и законски!

Управо би дипломате из реда Српског народа, морале да оспоре такве дјелатности Амбасадора из реда Бошњака! Најмање што би могли да ураде је да благовремено информишу Предсједништво БиХ, који је једини нефлексни орган за креацију и вођење и дефинисање спољне политике БиХ. Ово се односи и на друге сегменте у оквиру спољне политике.

Какву улогу у спољнополитичком дјеловању Републике Српске имају њени лидери и власти?

Управо лидери и власти на нивоу Републике Српске требају и морају да код српских кадрова инсистирају на стриктном поштовању и њиховом понашању на основу слова Дејтонског Мирног Споразума у ДКП-има, без икакве импровизације, без икакве „болећивости“, које се објективно појављују у ДКП-има, те тако нарушавају српски интерес, дефинисан Дејтонским Мирним Споразумом!

Ове ствари су хитне и захтјевају хитне усаглашене мјере, које су претходно повезане са српским консензусом, без обзира које политичке партије су у позицији власти а које у опозицији власти.

Које су највеће препреке које Република Српска има у остваривању своје спољне политике на међународној сцени?

Управо, наведене чињенице из тачке из претходних питања су један од разлога које би могли да наведемо као препреке за остваривање српске спољне политике на међународној сцени!

Наравно, постоје и други разлози за неостваривање циљева спољне политике српског народа!

Ту се мисли на одређену субјективност, па чак и у неким ситуацијама и „осионост“ појединих кадрова из реда Бошњака, негдје и Хрвата, који једноставно присвајају БиХ, као њихову државу, у којој ми Срби треба да се понашамо по њиховом „диктату“!

То се посебно односи на случајеве гдје су Амбасадори из реда Бошњака! Као што је познато, од укупно 56 ДКП-а у БиХ, код 5 ДКП-а у земљама Сталним чланицама Савјета Безбједности УН, постављају се Амбасадори БиХ у тим земљама по систему „ротације“ – Србин, Бошњак, Хрват..., сваке три године. Затим у сусједним земљама, укључујући и земље гдје су смјештене мултилатералне организације (UN, EU, OSCE и друге), тако да остатак Амбасада БиХ у тим осталим земљама се именује по подјели на три равноправна дијела, за Хрвате, Бошњаке и Србе!

Дакле, по овој коректној подјели ДКП-а, створили су се објективно конкретни услови за остваривање интереса у равноправном смислу за сва три конститутивна народа у БиХ. Али, имају Срби могућност да избалансирају односе са друга два конститутивна народа и тако избалансирају кључне односе у БиХ и тако учине нормалнијом ситуацију у БиХ! То би био евентуално пут и начин за успјешније и адекватније представљање српског народа на међународној политичкој сцени.

Из вашег искуства, колика је важност и улога српског дипломатског кадра у иностранству у контексту бенефита и погодности за Републику Српску?

Улога српског дипломатског кадра је итекако кључна!

У будућности, српски дипломатски кадрови, посебно будући српски представници, и то српски члан Предсједништва БиХ, будући преговарач БиХ са ЕУ из реда српског народа, те сви остали, Амбасадори и ниже дипломате, могу кључно помоћи промоцији српских националних интереса!

Српски дипломатски кадрови могу да одиграју кључну улогу у организацији регионалне сарадње на Балкану (Србија, БиХ и Хрватска)! То би омогућило остваривање основе за коначно остваривање српских националних интереса.

Функционер на разним позицијама од самог почетка постојања Републике Српске и један од њених ствараоца Милован Бјелица, одговорио је на питања везана за пренос надлежности као и на, сходно историјским лекцијама, будуће дјеловање Републике Српске у погледу спољних односа.⁴⁵

Да ли сматрате да су се у послеријатном периоду државне надлежности олако препустиле заједничком нивоу, нарочито надлежности спољне политике, која је за вријеме њеног јединог и првог министра Алексе Бухе успјешно функционисала?

Питање је да ли је олако, а чињеница је да су надлежности изгубљене. Питање је и да ли је добро функционисало, а чињеница је да смо имали Министарство спољних послова које је радило колико је могло у условима када нико није признавао да постоји Република Српска.

Многе надлежности су изгубљене због нејединства, због неразумјевања важности борбе за њих. Ми нисмо као народ поставили црвене линије преко којих нећемо ићи и онда је то искористено. Оно што се колоквијално назива Међународна заједница вршила је притисак и у рату и након њега, често је била противничка страна у сукобу. Отимали су, али су морали смјењивати, хапсити, кажњавати. Тада није било лако ни њима, а камоли званичницима Републике Српске. Потом је дошао на власт естаблишмент који је прећутно пристајао. Од 2006. изгубили смо много надлежности, али нико се није бунуо, није ухапшен, није смјењен, нити је понудио оставку.

Момчилу Крајишнику је био важан облик стола за којим разговара са Алијом Изетбеговићем, до тих се детаља ишло.

Министарство спољних послова нисмо могли задржати јер смо у Дејтону прихватили БиХ. Али смо оставили пасоше на којима је писало БиХ и Република Српска.

Све је то занемарено и изгубљено погрешном кадровском политиком. Због тога што се није схватило да је српски члан Предсједништва БиХ у ствари министар спољних послова Републике Српске.

⁴⁵ Интервју са Милованом Бјелицом (Општина Соколац у Сокоцу, лични интервју, 22.04.2024).

Као искусан политичар и свједок свеобухватне историје Републике Српске, од њеног оснивања до данашњег дана, какав став би Република Српска требало да усвоји у погледу спољне политике, узимајући у обзир досадашње искуство и развој међународних односа?

Као што сам већ рекао, српски члан председништва БиХ је у ствари министар спољних послова Републике Српске. Дипломатска представништва БиХ у којима су на челу кадрови из Српске морају да буду видљивији и агилнији. Мислим да би Република Српска требала да у сваком дипломатско-конзуларном представништву Републике Србије има свог човјека, који би био задужен за питања Срба који нису држављани Србије, а поријеклом су са простора Републике Српске и Републике Српске Крајине. Наравно економска представништва Републике Српске потребно је реорганизовати и боље дефинисати надлежности, одговорности и дужности.

7.4. Проблеми спољне политике БиХ

Спољна политика Републике Српске изазива контроверзне дискусије од завршетка мировних преговора у Дејтону и успостављања постдејтонске Босне и Херцеговине. Суштина ових контроверзи у области спољнополитичких односа са иностранством огледа се у дубоким политичким, економским и друштвеним расцјепима у Босни и Херцеговини.

Због бројних унутрашњих проблема, у Босни и Херцеговини није дошло до значајнијег напретка у спољној политици. Ипак, постигнут је одређени напредак у процесу придруживања Европској унији, а посебно НАТО-у, те су унапријеђени односи са сусједним државама, као и регионална сарадња. Међутим, важно је напоменути да у Босни и Херцеговини постоје различити погледи на спољну политику, што резултира недостатком јединства око пуноправног чланства у НАТО. Посебно у Републици Српској, подршка за овај аспект спољне политике није присутна. Ова ситуација указује на специфичност Босне и Херцеговине, јер између ентитета не постоји консензус о многим питањима која би требало да се решавају на државном нивоу, а која се односе на приступање БиХ појединим међународним организацијама, као и на друге међународне проблеме.

Општи оквири спољне политике Босне и Херцеговине су, као и сама држава, специфични због често различитих или чак потпуно супротстављених ставова према

појединим међународним догађајима и процесима. Ова специфичност произилази и из геостратешког положаја Босне и Херцеговине, као и из улоге и значаја Западног Балкана у Европи. У недостатку способности усаглашавања и креирања заједничке позиције три стране у Предсједништву око бројних питања, представљање БиХ на међународној сцени постаје изузетно сложено. Често се на разним форумима представљају неусаглашени једнонационални, па чак и страначки ставови. У таквим околностима, Министарство спољних послова Босне и Херцеговине, као централни орган за спровођење спољне политике, постаје неефикасно и губи своју сврху, често бивајући злоупотребљено, највише од стране Бошњака, што доводи до политичких сукоба. Ови проблеми преносе се и на дипломатско-конзуларна представништва, чиме се додатно наглашава њихова неефикасност.

Највећи страх код бошњачке стране проистиче из институционалних механизма реализације спољнополитичке стратегије, а конкретно, страх од успостављања дипломатског апарата Републике Српске. Иако је јасно да Република Српска не може остварити право на дипломатску службу у складу са Бечком конвенцијом о дипломатским односима без дозволе институција БиХ, постоје могућности алтернативних дипломатских институција, као што су цивилна дипломатија и парадипломатске мреже, које не би угрожавале функционисање спољнополитичког апарата БиХ.

У федералним државама, обично је вођење спољне политике повјерено централним органима, што је и случај у Босни и Херцеговини. Право представљања и постављања дипломатских и конзуларних представника, као и пријем страног дипломатског особља, у искључивој је надлежности Предсједништва Босне и Херцеговине као заједничког органа. Централизација спољне политике има за циљ јединство и безбједност земље, као и избјегавање непотребног дуплирања дипломатских представника, иако се такав систем показује неефикасним. Осим преко заједничког органа, представљање ентитета на међународном плану званично не постоји, што указује на чисто федеративни облик државног уређења Босне и Херцеговине, чак и у областима спољне политике.

У Предсједништву Босне и Херцеговине налазе се представници сва три народа и два ентитета, али нико од њих не може самостално представљати БиХ на спољном плану, те стога функционишу као колективни шеф државе. Без обзира на то да ли је функција

шефа државе индивидуална или колективна, она подразумева представљање земље као јединствене целине у иностранству.

Развијање и институционализација међународноправног субјективитета у Републици Српској и у Босни и Херцеговини зависе од политичких прилика у БиХ, али, нажалост, и од притисака великих сила. За ефикасну спољну политику у Босни и Херцеговини неопходан је друштвени консензус и усаглашеност три конститутивна народа у правцу остварења заједничких интереса.

Спољна политика Босне и Херцеговине суочава се са бројним изазовима и компликацијама, а један од највећих проблема је чињеница да је Босна и Херцеговина сложена држава од два ентитета. Ова унутрашња подјела, уз различите политичке и етничке интересе, чини да је спољна политика Босне и Херцеговине често подјелена, што има директне посљедице на међународни статус и спољнополитичке активности земље. Република Српска, као један од ентитета унутар Босне и Херцеговине, има своје ставове и интересе који се понекад разликују од позиције централне власти, што додатно компликује спољну политику цјелокупне земље.

Унутрашња подјела и различити интереси између ентитета доводе до често супротстављених ставова о важним спољнополитичким питањима. На примјер, Република Српска има блиске политичке, економске и културне везе са Србијом, док Федерација БиХ, која је већином муслиманско-хрватска, развија ближе односе са западним земљама, посебно Европском унијом и САД-ом. Ова разлика у спољнополитичким приоритетима између два ентитета штети јединственој и кохерентној спољној политици Босне и Херцеговине као цјелине.

Једно од најважнијих спољнополитичких циљева Босне и Херцеговине је прикључење Европској унији и НАТО-у. Међутим, овај процес је успорен и политички оспораван, нарочито због различитих ставова између Републике Српске и Федерације БиХ.

Иако је евроинтеграција званична политика Босне и Херцеговине, Република Српска има резервисан став према овом процесу. Политичке снаге у Републици Српској често истичу да је процес интеграције у ЕУ повезан са унутрашњим реформама које могу угрозити аутономију ентитета. Ово је извор дубоких политичких подјела, јер Федерација БиХ, која подржава чланство у ЕУ, наставља да ради на интеграцији у западне структуре, док Република Српска понекад сматра да ће, као ентитет, бити

изостављена из процеса који не уважава њене специфичне политичке и правне интересе.

Процес приступања НАТО-у је такође веома контроверзан у Босни и Херцеговини, нарочито у Републици Српској. Република Српска има дубоку историјску и политичку везу с Русијом, која се противи проширењу НАТО-а на Балкану. Политичке снаге у Републици Српској, укључујући актуелне политичке лидере, снажно се противе било каквој интеграцији Босне и Херцеговине у НАТО, сматрајући да би то угрозило њену сувереност и независност, као и односе с Русијом. Федерација БиХ, с друге стране, има више повјерења у НАТО као фактор стабилности и сигурности на Балкану, што додатно компликује ситуацију.

Република Српска има дубоке историјске и политичке везе са Србијом, што игра кључну улогу у њеном спољном положају. Србија често подржава Републику Српску на међународном нивоу, што је нарочито важно у контексту питања која се тичу суверенитета и територијалне интегритета Босне и Херцеговине, као што је питање независности Косова. Република Српска не признаје независност Косова и истовремено подржава Србију у њеном ставу према Косову, што доводи до политичког трзавица с другим земљама, посебно са земљама које су признале Косово, као што су САД, Велика Британија и неке чланице ЕУ.

Са друге стране, Хрватска игра важну улогу у Федерацији БиХ, али је понекад у контексту спољне политике између хрватског народа у Босни и Херцеговини и Републике Српске дошло до несугласица. Хрватска подржава евроатлантске интеграције Босне и Херцеговине и снажно се залаже за већа права за Хрвате у Федерацији, што понекад доводи до политичке конфронтације са Србијом и Републиком Српском.

Још један велики изазов у спољној политици Босне и Херцеговине су стални притисци међународних институција, као што су Канцеларија високог представника (ОХР) и Европска унија, који често имају различите циљеве од унутрашњих политичких интереса земље. ОХР, који је имао велики утицај на политички живот у Босни и Херцеговини послје рата, често је био критикован од стране политичких лидера у Републици Српској, који сматрају да ОХР угрожава њихову аутономију и мијеша се у унутрашње политичке процесе. На примјер, одлуке високог представника, као што су

наметање закона, често су доживљаване као кораци који крше територијални интегритет и суверенитет Републике Српске.

Проблеми спољне политике Босне и Херцеговине, посебно у контексту Републике Српске, дубоко су уткани у сложену унутрашњу структуру земље. Разлике у политичким и етничким интересима између ентитета, као и различити ставови о важним питањима као што су НАТО, ЕУ и регионални односи, чине спољну политику Босне и Херцеговине веома подложном конфликтима и политичким трзавицама. Република Српска игра важну улогу у овим процесима, јер често заступа ставове који су у супротности са ставовима Федерације БиХ, што компликује спољну политику Босне и Херцеговине као цјелине.

Да би се дубље разумјели проблеми спољне политике Босне и Херцеговине, важно је напоменути да сви ови изазови имају и дубоке посљедице по стабилност региона. Политичке подјеле које проистичу из Дејтонског мировног споразума често доводе до тога да спољна политика Босне и Херцеговине не одражава истинске интересе земље као цјелине, већ интересе различитих ентитетских и етничких група. Ове подјеле доводе до конфликта око важних међународних питања, као што су ставови о Украјини, Косову или односи са великим силама попут Русије и САД-а.

Додатно, геополитички притисци, посебно са стране Европске уније, САД-а и других великих актера, често су извор конфликта између власти у Сарајеву и Републици Српској. Република Српска се понекад осјећа као да је жртва међународног притиска који не узима у обзир њене политичке интересе и позицију унутар Босне и Херцеговине. Ово понекад доводи до изолације Републике Српске на међународном нивоу, јер ентитети унутар земље имају различите приоритете у спољним односима, што онемогућава ефикасно и координисано дјеловање Босне и Херцеговине на глобалној сцени.

8. ЗАКЉУЧАК

Република Српска је једна од првих држава новог свијета (новог поретка). Настала је у Босни и Херцеговини која је геополитички експеримент колективног запада који је од БиХ требао да направи једну наднационалну и мултинационалну заједницу, потпуно занемарујући историју, традицију живота на овим просторима и вјерске разлике, при чему је вјера сматрана вододјелницом нација. Наравно, бошњачка страна је то потпуно злоупотребила и покушала је да под том заставом направи исламску државу. С том борбом упоредо је стасавала и Република Српска која је имала специфичну позицију. Само конституисање Републике Српске доношењем Устава и функционисање политичког система који је у потпуности адоптиран од стране уставног система БиХ потврђује да јој је као 'страни у сукобу' признат извјесни међународноправни субјективитет. Тако Република Српска континуирано поставља захтјев за очувањем таквог статуса у случају покушаја било каквих насилних промјена у Босни и Херцеговини.

Данашње доба у многим земљама доноси низ новина у погледу вођења спољне политике и самих надлежности, али Босна и Херцеговина у том погледу има низ специфичности. С тим у вези, у времену у којем државе треба да се боре за што бољу интеграцију, уз очување националног суверенитета и уопште државног субјективитета, Босна и Херцеговина доживљава потпуни крах вођења спољне политике. Разлог за то можемо наћи у томе што овај вид представљања државе има подјележене надлежности. Теоријски то није случај, али практично и држава и ентитети имају своју спољну политику. У околностима када се учествовање у међународним односима поставља као императив, Босна и Херцеговина има веома често унутрашње потпуно неслагање око тога какве ставове да заузме. С разлогом се поставља питање функционисања Босне и Херцеговине, у домену активног учешћа у међународним односима. Када једна држава нема капацитет да обезбједи унутрашњи легитимитет, не посједује одговорност за провођење спољне политике, самим тим она не испуњава основне задатке савремене државе.

Подијеленост, нефункционалност и недореченост спољне политике коју званична Босна и Херцеговина спроводи указују на значајну вјештачку природу ове државе. Ова ситуација има далекосежне последице у контексту међународне заједнице.

У савременој пракси и доктрини међународног права, капацитет за вођење спољне политике сматра се четвртим елементом државности. Уколико држава не може ефективно да води спољну политику, то доводи у питање њен статус и легитимитет на глобалној сцени. Нефункционалност спољне политике Босне и Херцеговине омета њену способност да адекватно реагује на међународне изазове и да учествује у важним глобалним иницијативама.

Овај недостатак капацитета не само да угрожава положај Босне и Херцеговине у међународној арени, већ такође представља значајну препреку за унутрашњи развој и стабилност. Стога, неопходно је размотрити могућности за превазилажење ових изазова и изградњу функционалнијег система спољне политике, који би могао допринети јачању државног субјективитета и интеграције у међународној заједници.

Босна и Херцеговина се, услијед последица рата, застарјелости технологије, непостојања политичког консензуса, те нејасних економских и политичких циљева, налази у изузетно тешкој економској и политичкој ситуацији. Држава је суочена и са новим тржишним окружењем и тржишним правилима што још више отежава њен економски положај на међународној сцени.

Неспособност политичке елите да превазиђе последице рата, комунистичко наслеђе и распад СФРЈ представља значајну препреку у адаптацији на савремене политичке и економске услове. Ова ситуација ограничава могућности за конструктивно учешће у европским и ширим светским односима, а недостатак јасних циљева и стратегија отежава процес интеграције.

Непосредна последица оваквог стања је погоршање економске ситуације, што доводи до нестабилности, одлив мозгова и смањење поверења грађана у институције. У том смислу, кључно је да Босна и Херцеговина унапреди своје институције и спроведе реформе које ће омогућити успостављање политичког консензуса и јасније дефинисање економских циљева, како би могла ефикасно учествовати у међународној заједници и унапредити свој положај у глобалном контексту.

У стварности, Босна и Херцеговина не располаже координисаном спољном политиком. Политички врхови званично истичу приоритете као што су улазак у Европску унију, изградња конструктивних односа са суседима и развој регионалне политике. Међутим, у пракси не постоји стварна усклађеност у раду водећих државних органа у спровођењу ове политике.

Многи стручњаци сматрају да спољну политику Босне и Херцеговине представља тросмерна улица која не води никуда. Трочлано Председништво, које представља три народа, прокламује искључиво сопствене ставове, окрећући се дипломатијама које одговарају њиховом националном контексту. Тако српски представници остају вјерни Србији, Русији, Мађарској и Кини, Бошњаци полажу наде у Запад (САД, Велика Британија, ЕУ) и Турску, док Хрвати највише гледају у правцу званичног Загреба. Иако би ови различити приступи могли доносити одређене бенефите за дипломатију Босне и Херцеговине, до сада их готово да није било.

Иступи представника институција Републике Српске у Бања Луци, којима се износе спољнополитички ставови, према међународном праву и пракси међународних односа нису релевантни. Велике ријечи о улози представништава Републике Српске у иностранству, такође немају основа, јер ова представништва немају легитимитет за политичко представљање, док су њихови резултати у економском представљању више него скромни.

Подаци о раду МИП-а и о спровођењу спољне политике требали би бити садржани у годишњем извјештају који се подноси Савјету министара БиХ. Међутим, овај извјештај садржи само краћи опис активности, а на основу истог се не може стећи објективна представа. У досадашњој пракси функционисања, МИП је неколико пута подносио посебне извјештаје о стању у овој институцији. Међутим, исти су били у функцији спиновања, фризирања стања и прикривања чињеница.

Рекло би се да је главни проблем у БиХ тај што трочлано Председништво води своје политике, односно три кадровске политике када је у питању дипломатска служба. У таквим околностима добијамо оно што никоме није потребно, а то је потпуни изостанак сваког резултата. Проблем није у томе што Срби граде односе са Србијом, Хрвати с Хрватском, Бошњаци пак с неком трећом страном. Проблем је што се ти односи приватизују за интересе једног народа или пак често и једне политичке опције. Ако би спољна политика била дефинисана као заједничка дјелатност и функција, онда би и Република Српска и било ко други ко учествује у тој политици, кроз њу артикулисао легално и легитимно своје циљеве, а онда их и реализовао.

Потребно је спровести реформе и консолидацију у правцу заједничког деловања, при чему би било важно спријечити наметање ставова бошњачке стране као најбројније етничке групе. Међутим, предвиђања многих аналитичара у вези са овим питањем

нису оптимистична, а будућност дипломатске мреже Босне и Херцеговине остаје под знаком питања. Уколико не дође до значајних промена, Босна и Херцеговина ће се суочити с даљим изазовима у области спољне политике и своје међународне позиције.

Тумачење спољне политике Републике Српске као пут ка независности било би превише поједностављено разумијевање могућности и потреба да и она води спољне послове. БиХ као државно-правна цјелина може дио интереса да остварује преко Републике Српске уколико њено постојање и функционисање прихвати не само поједностављено, већ и суштински. У том случају не би била спорна потреба да Република Српска успоставља и дефинише спољнополитичке послове кроз сопствене механизме што не би задирало у међународноправни субјективитет и суверенитет дефинисан Уставом БиХ ради остваривања интереса који нису дефинисани искључиво национално. Као што Бошњаци имају могућност да сарађују са исламским државама, укључујући и статус посматрача у Организацији исламске сарадње, Република Српска може да сарађује са другим државама попут Србије, Црне Горе или Русије и донесе корист за цијелу БиХ. Међутим, ако споразуми о посебним односима ентитета са суседним државама буду коришћени као замена за међудржавну сарадњу, то може довести до додатне поделе и неповерења. Такви споразуми могли би изазвати више штете него користи, јер би подгревали дух подела и оптуживања, што на крају може латентно разорити друштвено, економско и политичко ткиво Босне и Херцеговине. Сходно томе, неопходно је развијати спољну политику која ће бити заснована на принципима сарадње, узајамног поштовања и јасних интереса, како би се осигурала стабилност и напредак целе државе.

Мишљења о будућности БиХ као заједничке државе три конститутивна народа су подијељена. Неки сматрају да постоје два могућа правца. Први се односи на уставну реформу Федерације и формирање хрватске територијалне јединице, што би отворило пут БиХ ка конфедералном уређењу, с тим да би надлежности за заједничке органе биле дефинисане Дејтонским споразумом. Други правац подразумијева распад БиХ на три етничке територијалне јединице, што може да се догоди чак и без рјешавања хрватског питања. Оптимистичнији сценарио био би одржавање БиХ у постојећим границама, с три ентитета, што би било у интересу САД-а, као иницијатора и креатора Вашингтонског и Дејтонског споразума, чији би успјех остао као значајан моменат америчке спољне политике. С друге стране, иако се чини да троетничка територијална структура има потенцијал да буде одрживо рјешење, распад БиХ и опстанак у

оквирима Дејтона представљају све већи изазов. Зато је од кључне важности размотрити све аспекте и интересе свих народа како би се дошло до одрживог и функционалног рјешења за будућност Босне и Херцеговине.

Анализирајући функционисање Босне и Херцеговине, Вилијам Монтгомери, бивши савјетник предсједника САД и бивши амбасадор САД у Хрватској и Србији, је изјавио за ТВ 1 из Сарајева, а дневни лист Политика је пренијела, да је „Босна и Херцеговина пропала држава у којој ништа не функционише и да једно од рјешења може бити мирни распад земље“⁴⁶. Бивши амерички дипломата је само још један у низу међународних представника који су били на дужности у региону Балкана и који су након истека политичких обавеза и обавезе ћутања говорили веома негативно о будућности Босне и Херцеговине. Тиме су посредно нагласили и потребу самодифинисања ентитета као државноправних облика који су своју државност и суверенитет унијели у Босну и Херцеговину као државу дефинисану Дејтонским мировним споразумом. Ова ситуација поставља кључна питања о будућности Босне и Херцеговине као функционалне државе. Разматрање опција, укључујући могућност мирног распада, подразумева потребу за дијалогом и разменом мишљења међу свим политичким актерима, како би се дошло до решења које ће бити у интересу свих грађана.

Република Српска се данас налази у новом идеолошком, просторно-геополитичком и временском периоду, посебно од фебруара 2022. године, када је свет постао значајно нестабилнији. У овом мултиполарном поретку, који је у зачетку, Република Српска и Србија представљају геополитичке енклаве које одбијају да прихвате промену у геостратешкој оријентацији према Североатлантској алијанси. Обје територије воде политику војне неутралности, али ће у будућности главни изазов за Републику Српску бити интеграција у НАТО. Поред тога, Запад се суочава с постхришћанском културом, што представља историјски преседан у тренутку када се српски народ враћа својој православној вери. Ова контекстуализација доводи до тога да Европа Републику Српску перципира као руску експозитуру на Балкану. Милорад Екмечић с правом указује на то да је „србофобија само рукавац русофобије и да су Срби мали Руси, да су

⁴⁶ Д. Станишић, *Монтгомери: БиХ је пропала држава*, Преузето са - <https://www.politika.rs/sr/clanak/154472/Montgomeri-BiH-je-propala-drzava> 23.02.2024. последњи улазак 13:22

водичи руских козака на топла мора и да је Источно питање стално актуелно на просторима српских земаља.“

Стратешко надметање Запада и Русије у Украјини, посебно од фебруара 2022. године, прелази у хибридни рат, где Сједињене Државе и њихови савезници активно подржавају власт у Кијеву. Последице украјинске кризе на Републику Српску огледају се у два важна процеса: убрзаној интеграцији БиХ у НАТО и великим уставним реформама које би могле унитаризовати БиХ и укинути Републику Српску.

Ове идеолошке, вредносне и цивилизацијске промене представљају последице великих померања у структури моћи међународног система. Рат у Украјини, који има цивилизацијске карактеристике, усмерава се против традиционално хришћанске, односно православне цивилизације. Стога, Република Српска се суочава с изазовима који захтевају пажљиво анализирање и стратегијско позиционирање у новом глобалном контексту.

Важно је подсетити да је Република Српска – *de facto* држава. Да би постала *de iure* држава, потребно је да дуго остане *de facto* држава и да траје, да се бори за своју позицију, да је константно брани и да враћа оно што јој је одузето.

Могућност мираног одвајања Републике Српске из БиХ била би могућа само уз сагласност Хрвата, Бошњака и кључних међународних актера. Јасно је, међутим, да тренутно не постоји подршка у међународној заједници, нити постоји воља Бошњака да дозволе одвајање Републике Српске. Уколико би Српска предузела једностране акције у правцу одвајања, последице би биле катастрофалне за саму Српску и српски народ у БиХ. Таква акција би подразумевала кршење Устава и престанак важења Дејтонског споразума, чиме би Република Српска изгубила свој статус као ентитет, а проблеми који су раније били рјешавани вратили би се на почетак. У случају једностране сецесије, Српска не би имала легитимну подршку у Уставу или међународном праву, те би била принуђена да се ослони на своју силу. Недостаје сагласност унутар БиХ за овакав корак, а једнострани акт сецесије ризикује не само нестанак Републике Српске, већ и радикално смањење њених државних надлежности.

С друге стране, унитаризација БиХ и укидање Републике Српске није могућа све док је на снази Дејтонски споразум, јер је управо тим споразумом БиХ уређена као федерална држава.

Садашњост Босне и Херцеговине је специфична, јер је „укљештена“ између прошлости и будућности. Већи дио друштвених ресурса троши се на расправе о прошлости и могућем развоју државе, док за садашњост нема довољно времена и пажње. Недостатак рационалне политике доводи до раширености ирационалних политичких рјешења, у којима се владајуће партијске елите лако сналазе. Историјско наслеђе, које је испуњено несугласицама и сукобима, не разматра се као проблем који треба ријешити, већ се користи као „аргумент“ у политичким обрачунима.

Владајуће олигархије често усмјеравају кривицу за проблеме на прошлост, остављајући будућност као нешто што ће бити решено касније, док медији стварају виртуелну представу о садашњости. Овакав приступ не само да омета конструктивну дискусију, већ продубљује разлике и отежава изградњу стабилног друштва.

Рјешење и превазилажење ових неусклађености лежи у развоју демократских принципа и грађанских вредности. Међународна заједница има важну улогу у реафирмацији ових принципа, под условом да то не буде насилно или једностраног карактера. Оптуживање једне стране као главног кривца само погоршава ситуацију и води ка дубљим антагонизмима и губитку комуникације. Ефикасна, отворена и искрена политичка комуникација је кључ за рјешавање конфликта и изградњу услова за конструктиван дијалог у БиХ.

Геополитички положај Републике Српске је неизбежно везан за Србију, делом због тенденција бошњачке стране да намеће своје ставове осталим конститутивним народима, представљајући их као "босанске". Стога, Република Српска може дугорочно опстати само у контексту заједничког државног пројекта са Републиком Србијом. Међутим, како Љепојевић истиче „Република Српска и Република Србија, пошто је ријеч о политици према цијелом српском корпусу, ће бити изложени обновљеним притисцима Запада, али у новом времену могућности отпора су далеко веће него раније. Свијет се промијенио, а ни Србија ни Република Српска нису више усамљене на вјетрометини опадајуће империје Запада.“⁴⁷

Нови поредак Републике Српске зависи од њене политичке елите. Историјска искуства из Југославије показују да је одсуство разматрања српских националних интереса довело до проблема. За три деценије, Република Српска је стекла статус *de facto* државе, а задатак будућих генерација је да ово статус преобликују у *de iure*. Ово је

⁴⁷ Синиша Љепојевић, *Геополитика и Република Српска* (Бањалука: Аргументи бр. 44), 22.

посебно важно у контексту наставка аутизма бошњачке стране, што може довести до нових изазова у будућности.

„Свијет ка коме идемо донијеће много искушења, али и прилика. Какав ће положај имати Срби у новој подјели карата, да ли ће остварити своје националне циљеве или ће бити само предмет хирова великих сила, зависиће превасходно од чврстине њихових увјерења, спретности њихове дипломатије и успјешности привреде. Припреме за ту будућност морале би да отпочну, без икаквих одлагања.“⁴⁸

⁴⁸ Милош Ковић, *Путеви српског препорода* (Андрићград: Андрићев институт, 2023), 204.

9. ЛИТЕРАТУРА

1. Агенција за статистику Босне и Херцеговине, *Демографија*, Сарајево, Тематски билтен 02/2007.
2. *Амандмани I до IV на Устав Српске Републике Босне и Херцеговине*, Сарајево, Службени гласник српског народа у Босни и Херцеговини, број 6/92, 1992.
3. *Амандмани V и VI на Устав Српске Републике Босне и Херцеговине*, Сарајево, Службени гласник српског народа у Босни и Херцеговини, број 8/92, 1992.
4. *Амандмани VII и VIII на Устав Српске Републике Босне и Херцеговине*, Сарајево, Службени гласник српског народа у Босни и Херцеговини, број 15/92, 1992.
5. Антић, Ч.; Кецмановић, Н. (2015). *Историја Републике Српске*, Београд, НИИ Недељник.
6. *Bosnia Fact Sheet: The Road to the Dayton Peace Agreement*, Преузето 12.05.2024. - https://1997-2001.state.gov/regions/eur/bosnia/bosnia_peace_agreement.html 24.05.2024. последњи улазак 22:00
7. Буха, Алекса (1996). *Аргументи за Републику Српску*, Нови Сад, Матица Српска.
8. Буха, Алекса (2018). *Српској је потребан српски консензус*. Преузето 15.12.2023. с <https://www.pecat.co.rs/2018/10/aleksa-buha-srpskoj-je-potreban-srpski-konsenzus/>.
9. Благојевић, Милан (2004). *Технологија охаеризма*, Добој, „Штампа“.
10. Гајић А, Јанковић С., *Четири стуба српске спољне политике*, Преузето 30.05.2024 - <https://snc.rs/%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B8/%D1%87%D0%B5%D1%82%D0%B8%D1%80%D0%B8-%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B1%D0%B0-%D1%81%D1%80%D0%BF%D1%81%D0%BA%D0%B5-%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%99%D0%BD%D0%B5-%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B5/>
11. *Dayton Peace Agreement*, Дејтон, Organization for Security and Co-operation in Europe, 1995.
12. *Декларација о проглашењу Републике Српског Народа Босне и Херцеговине*, Сарајево, Службени гласник српског народа у Босни и Херцеговини, број 2/92, 1992.
13. Димитријевић, В., Рачић, О., Ђерић, В., Папић, Т., Петровић, В., Обрадовић, С., (2012). *Основи међународног јавног права*, Београд, Београдски центар за људска права.
14. Дмичић, М. (2007). *Пренос надлежности са Републике Српске на институције Босне и Херцеговине, ефекти њихових преноса и могућност поврата*, часопис Правна ријеч бр.10/2007, Бања Лука, Удружење правника Републике Српске.
15. Додик, М. (2012). *Милорад Додик Инаугурациони говор*. Преузето 10.12.2023. - <https://snsd.org/2012/03/inauguracioni-govor/> .

16. Екмечић, М. (2008). *Дуго кретање између клања и орања*, Београд, Евро-Ђунти.
17. Интервју са Бјелица, Милованом. Општина Соколац у Сокоцу. Лични интервју, 22.04.2024.
18. Интервју са Прица, Милошем. Општина Пале у Палама. Лични интервју, 28.06.2024.
19. Интервју са Марић, Бориславом. Лични интервју путем мејла, 3.10.2024.
20. Куних, Петар (1997). *Република Српска: држава са ограниченим суверенитетом*, Бања Лука, „Атлантик ББ“.
21. Кузмановић, Рајко (2012). *Двадесет година уставноправне изградње и функционисања Републике Српске*, Бања Лука, Политеиа бр. 4.
22. Кеџмановић, Н. (2007). *Немогућа држава*, Бања Лука, Глас Српске.
23. Ковић, Милош (2023). *Путеви српског препорода*, Андрићград, Андрићев институт, стр. 181-204.
24. Љеројевић, Синиша (2020). *Геополитика и Република Српска*, Argumenti br. 44, ur. Milan Љеројевић, Вања Лука, SNSD, str. 9 – 33.
25. *Меморандум о независности 14. октобар 1991. године*, Преузето 21. 05. 2024. - <https://www.pfsa.unsa.ba/pf/wp-content/uploads/2018/01/Memorandum-1991.pdf>
26. *Montevideo Convention on the Rights and Duties of States*, Преузето 21.05.2024. - <https://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/01/1-02/rights-duties-states.html>
27. Предсједништво БиХ, (2003). *Општи правци и приоритети за провођење спољне политике Босне и Херцеговине*, Сарајево, Предсједништво БиХ.
28. Пешић, Зоран (2011). *Политички систем*, Ниш, Висока школа струковних студија за криминалистику и безбедност.
29. Пилиповић, М. (2020). *Настанак и државност Републике Српске – од државе до ентитета Босне и Херцеговине, од своје прошлости и садашњости ка будућности*, Бања Лука, Универзитет у Бањој Луци.
30. Савић, Матеј (2022). *Босна и Херцеговина између државно-правних и међународних проблема*, Бања Лука, Факултет политичких наука универзитета у Бањој Луци.
31. Савић, Матеј (2023). *Улога народне скупштине у међународној сарадњи и представљању Републике Српске у иностранству*, Бања Лука, Факултет политичких наука универзитета у Бањој Луци.
32. *Службени гласник Републике Српске*, број 1/92, Бања Лука.
33. *Одлука о расписивању и провођењу плебисцита српског народа у Босни и Херцеговини*, Сарајево, Службени гласник српског народа у Босни и Херцеговини, број 1/92, 1991.
34. Станишић, Д. (2010). *Монтгомери: БиХ је пропала држава* (чланак из Политике). Преузето 23.02.2024. с <https://www.politika.rs/sr/clanak/154472/Montgomery-BiH-je-propala-drzava>
35. *The Badinter Arbitration Commission and the Partition of Yugoslavia*, Кембриџ, Cambridge University Press, 2018. стр. 537-557

36. *Устав Српске Републике Босне и Херцеговине*, Сарајево, Службени гласник српског народа у Босни и Херцеговини, број 3/92, 1992.
37. Šolaja, Miloš, (2006), *Balkan u transatlatskoj pukotini*, Banja Luka, Centar za međunarodne odnose.
38. Šolaja, Miloš (2020). *Međunarodni subjektivitet Republike Srpske*, Argumenti br. 44, ur. Milan Ljerojević, Banja Luka, SNSD, str. 61 - 92.
39. Šolaja, Miloš (2020). *Republika Srpska u svjetlu spoljne politike*, Argumenti br. 50, ur. Milan Ljerojević, Banja Luka, SNSD, str. 211 - 246.
40. Шолаја, М. (2010). *Република Српска и ограничени међународноправни субјективитет*, ур. Триво Инђић, Право и друштво, Београд 49-65.
41. Шолаја, М. (2018). *Република Српска у међународним односима*, Београд, Политика (дневни лист), стр. 22.

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА
БАЊА ЛУКА

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВИЈЕЋУ

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА	
ПРИМЉЕНО:	30. 01. 2025
	116/25

Одлуком Наставно-научног вијећа Факултета политичких наука Бања Лука, број: 08/3.671-5/24 усвојеној на 170. сједници Наставно-научног вијећа од 22.05.2024. године, именовани смо у Комисију за оцјену и одбрану завршног рада на II циклусу студијског програма Политикологија (мастер студије), смјер Међународне студије, под називом „**Концептуализација и реализација спољне политике Републике Српске у условима ограниченог међународног субјективитета**“, кандидата Раде Косорића, у саставу:

1. Проф. др Матеј Савић, ванредни професор, ужа научна област Међународно право, Факултет политичких наука Универзитета у Бањој Луци, председник;
2. Проф. др Милош Шолаја, редовни професор, ужа научна област Међународни односи и међународна безбједност, Факултет политичких наука Универзитета у Бањој Луци, члан и ментор;
3. Проф. др Владе Симовић, ванредни професор, ужа научна област Политичка теорија, Факултет политичких наука Универзитета у Бањој Луци, члан.

Након што су чланови Комисије примили и прегледали рад подносе

ИЗВЈЕШТАЈ

о садржају истраживања, оцјени квалитета мастер рада по дијеловима и у цјелини, примјени методологије, оцјени интерпретације (резултата) истраживања и других битних аспеката

Кандидат Раде Косорић доставио је Комисији на увид и оцјену рад под називом „Концептуализација и реализација спољне политике Републике Српске у условима ограниченог међународног субјективитета“, у складу са Законом о високом образовању Републике Српске, Статутом Универзитета у Бањој Луци, Правилником о пријави и изради завршног рада на II циклусу Факултета политичких наука и Одлуком Наставно-научног вијећа Факултета политичких наука Бања Лука, број: 08/3.671-5/24 од 22.05.2024. године.

Основни подаци о кандидату

Кандидат Раде Косорић рођен је 14. јуна 1994. године. Мјесто рођења Соколац. Основну и средњу школу завршио у Сокоцу. Дипломирао је на Филозофском факултету у Источном Сарајеву – Одсјек историја 29. августа 2022. године. Мастер студије на студијском програму Међународне студије слушао на Факултету политичких наука у Бања Луци у школској 2022-23. години.

Основни подаци о завршном (мастер) раду

Мастер рад истражује настанак, дефинисање, почетне фазе, развој и данашњи значај спољне политике Републике Српске у процесу реализације међународног положаја, економских, политичких и безбједносних циљева. Као институционални израз реализације тих иницијатива и касније политичке конкретизације рад истражује политичке и правне основе настанка Републике Српске као и све институционалне оквири кроз које се дефинишу и остварују политички, институционални, нормативни и вриједносни оквири дефинисања концепата и стратегија спољне политике Републике Српске.

Структура мастер рада

многих држава у простору политичког Истока и Запада оставиле велике резултате у области међународне сарадње без обзира на бројне разлике, оспоравања и покушаје дезавуисања међународно правног и политичког субјективитета РС дефинисаног Анексом 4. Општег оквирног споразума за мир (Устав БиХ), али и стратешким документима Републике Српске. Посебан нагласак је на безбједносном аспекту који носи усклађенији и стабилнији оквир што резултира почетком успостављања нове безбједносне архитектуре у Босни и Херцеговини као основе и за ефикасан спољнополитички наступ Републике Српске. Принципи, ефикасност и думети, самим тим сви аспекти дјеловања институција Републике Српске доприосе, на основама преиспитивања раније праксе, али истовремено конкретизације институција, усмјеравања процеса и ефикасности активности, да је свијет у савременом добу постаје незамислив без признања постојања субдржавних 'државоликих ентитета' и њиховог утицаја у свијету.

Оцјена мастер рада

Очекивани резултат овог истраживања који се односи на анализу спољне политике и дјеловања Републике Српске остварен је истраживачким радом **„Концептуализација и реализација спољне политике Републике Српске у условима ограниченог међународног субјективитета“**. То се односи на разноврсност врста и облика који карактерише теоријско и емпиријско гледање на принципе унутрашњг организовања Републике Српске и његов будући развој и укљученост у међународни процес. Рад указује на потребу даље концептуализације дефинисања институционалних оквира и концепата међународног дјеловања Републике Српске у измијењеним глобалним условима као и реализацију њених конкретних политика у конкретним ситуацијама у складу са измијењеним међународним односима и процесима.

Закључак и приједлог Комисије

На основу свега наведеног, Комисија сматра да је кандидат Раде Косорић спровео истраживање у складу са постављеним циљевима. Кандидат је и логички досљедно анализирао тему, примијенио одговарајућу методологију истраживања предвиђену кроз Пријаву за одобрење мастер рада и нагласио прагматичне резултате рада чиме је дао допринос разумијевању појаве, развоја, значаја и улоге принципа колективне безбједности у савременим постхладноратовским међународним односима.

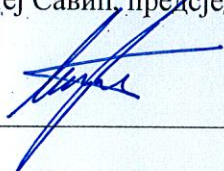
Комисија сматра да ово истраживање задовољава све критеријуме за израду завршног (мастер) рада и даје

ПРИЈЕДЛОГ

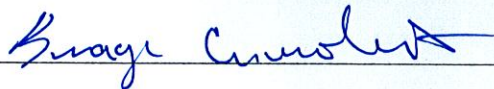
Наставно-научном вијећу Факултета политичких наука Универзитета у Бањој Луци да прихвати позитивну оцјену завршног (мастер) рада кандидата Раде Косорића, под називом „Концептуализација и реализација спољне политике Републике Српске у условима ограниченог међународног субјективитета“ и одобри његову јавну одбрану.

Комисија:

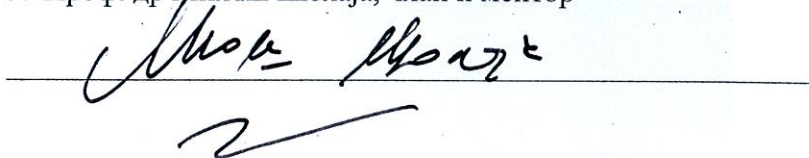
1. Проф. др Матеј Савић, предсједник

2. Проф. др Владе Симовић, члан

3. Проф. др Милош Шолаја, члан и ментор

Бања Лука, 25. јануар 2025. године

Рад садржи девет поглавља: Увод, шест разрађујућих, поглавља, закључак и преглед литературе на укупно 76 страница текста и усклађен је с Правилима студирања на II циклусу студија ФПН Бања Лука. Укључује позивање на изворе и дефинисање ставова кандидата у области анализе и истраживања америчке спољне политике у правцу доказивања савременог теоријског приступа глобалном политичком и безбједносном комплексу као најважнијим областима важним за обликовање спољне политике Републике Српске као и дефинисање одговарајућих препорука за будуће процесе.

У првом поглављу „Увод“ кандидат даје преглед истраживања и хипотетички и методолошки оквир као основе за истраживање.

У другом поглављу „**Конституисање Републике Српске**“ дата је филозофска, политичка, геополитичка и теоријска основа за унутрашње и међународне процесе и појаве које чине основу за оснивање, институционално дефинисање, пројектну изградњу Републике Српске усвом темељном приступу у глобалним међународним односима – поред постхладноратовског униполаризма процеси захтијевају и активну партиципацију, али и концептуализацију у настајућем глобалном мултиполаризму. Тиме се успостављају као темељни институционални оквири приступа проблемима свјетске политике, економије, безбједности, међународних односа уопште у којима је Република Српска морала да креира од самог почетка, како и институционалне и идеосинкретичке механизме за реализацију политичких и државних циљева Републике Српске, тако и да обезбједи унутрашње процесе и нормалан живот становника.

Треће поглавље „**Међународни приједлози и рјешења за питања Босне и Херцеговине и Републике Српске**“ указују на чињенице које су карактерисале настанак, историјски развој, дефинисање и врсте међународних иницијатива, институција и процеса фокусираних на анализу утицаја компликованог процеса успостављања међународног поретка промијењеног у односу на онај прије Хладног рата и позиционирање Републике Српске у том оквиру, појаву нових субјеката унутрашњих и међународних односа на простору предратне Босне и Херцеговине и настојање да се хармоничним међународним односима и сарадњом успостави мир на основама глобалне међународне, прије свега економске, али и политичке безбједности и неопходне сарадње у циљу успостављања и одржавања мира и стабилности у БиХ.

Четврто поглавље „Положај Републике Српске после Дејтона и питање надлежности“ представља одређење, истражује политичке изворе позиције Републике Српске након мировних преговора и парафирања Дејтонског мировног споразума односно потписивања Париског споразума, посебно као могућност остваривања националних интереса кроз унутрашње босанскохерцеговачке, али и међународне институционалне оквире, степен укључености држава у процесима доношења одлука и последице тих одлука. Конкретније се разрађује значај институционализације и геополитичког приступа спољној политици као и њеној улози у заштити позиција важних за државност Републике Српске, посебно у компарацији с раније међународним организацијама, посебно Европском унијом и НАТО-м, као и другима. Наглашава се могућност и ширења организација на земље Југоисточне Европе и већ изражена интересовања Србије Републике Српске да успоставе ближе везе на основама Мировног Споразума.

Пето поглавље „Изазови друштвених и политичких нетрпељивости у Босни и Херцеговини: наслијеђе конфликта и савремени политички оквири“ даје прегледно компликовану политичку структуру Босне и Херцеговине у којој Републике Српске треба да концептуализује, дефинише, институционализује и успоставља своје спољне политике као путоказ за изградњу и успостављањ институција у оквиру политичког система, али и неформалних дјеловања на јачању свој међународноправног и међународно политичког субјективитета. У поглављу се дају и настојања других субјеката Републике Српске да се реалтивизују односно умање, па и пониште спољнополитичка дејства Републике Српске што се настојиу кроз умањење опште позиције Републике Српске, а посебно њених дјеловања на међународном плану.

Шесто поглавље „Развој међународног субјективитета“ поставља тезу о јасном дефинисању, политичко-правном позиционирању субјективитета у односу на уставно уређење и политички система Босне и Херцеговине и њених конституената. Поглавље конкретно дефинише политичке, институционалне и друге носиоце субјективитета који су се развијали од настанка Републике Српске до данас.

„Закључак“ даје резултате истраживања и доказаност постављене главне хипотезе и помоћних хипотеза. У најопштијем поставку Закључак је да су институције које су формиране у циљу реализације циљева и интереса Републике Српске од оснивања и кроз трајање краће од

Број:08/1.1750/24

Датум:03.12.2024.

На основу члана 3. Правилника о поступку провјере оригиналности завршних радова студената на II и III циклусу студија Универзитета у Бањој Луци број 02/04-3.121-3/23 од 26.01.2023. године издаје се

У В Ј Е Р Е Њ Е

Овим се потврђује да је мастер рад кандидата Рада Косорића под називом „Концептуализација и реализација спољне политике Републике Српске у условима ограниченог субјективитета“ провјерен путем званичног софтвера за откривање плагијата дана 02.12.2024. године.

Шеф Библиотеке

Киријо Јурић

Продекан за научноистраживачки рад

ДОСТАВЉЕНО:

- Ментору
- А/А

УНИВЕРЗИТЕТУ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ПОДАЦИ О АУТОРУ ОДБРАЊЕНОГ МАСТЕР/МАГИСТАРСКОГ РАДА

Име и презиме аутора мастер/магистарског рада: Раде Косорић;

Датум, мјесто и држава рођења аутора: 14.06.1994. године, Соколац, Босна и Херцеговина;

Назив завршеног факултета/Академије аутора и година дипломирања: Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву, дана 16.10.2018. године;

Датум одбране завршног/дипломског рада аутора: 16.10.2018.године

Наслов завршног/дипломског рада аутора: Живот и дјело Октавијана Августа

Академско звање коју је аутор стекао одбраном завршног/дипломског рада: Професор историје – 240 ECTS;

Академско звање које је аутор стекао одбраном мастер/магистарског рада: Мастер политикологије – 300 ECTS - међународни односи;

Назив факултета/Академије на коме је мастер/магистарски рад одбрањен: Факултет политичких наука, Универзитет у Бањој Луци;

Наслов мастер/магистарског рада и датум одбране: „Концептуализација и реализација спољне политике Републике Српске у условима ограниченог међународног субјективитета“, датум обране: 27.02.2025.године;

Научна област мастер/магистарског рада према CERIF шифрарнику: Политичке и управне науке (S 170);

Имена ментора и чланова комисије за одбрану мастер/магистарског рада:

1. Доц. др Матеј Савић, председник Комисије;
2. Проф. др Милош Шолаја, члан-ментор;
3. Проф. др Владе Симовић, члан;

У Бањој Луци, дана 06.03.2025 године;

Декан

Проф. др Ранка Перић Ромић

ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ

Изјављујем да је
мастер/магистарски рад

Наслов рада КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЈА И РЕАЛИЗАЦИЈА СПОЉНЕ ПОЛИТИКЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
У УСЛОВИМА ОГРАНИЧЕНОГ МЕЂУНАРОДНОГ СУБЈЕКТИВНОСТА
Наслов рада на енглеском језику CONCEPTUALIZATION AND IMPLEMENTATION OF THE REPUBLIC OF SERBSIA
IN CONDITIONS OF LIMITED INTERNATIONAL SUBJECTIVITY

- резултат сопственог истраживачког рада,
- да мастер/магистарски рад, у цјелини или у дијеловима, није био предложен за лобијање било које дипломе према студијским програмима других високошколских установа,
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио/ла ауторска права и користио интелектуалну својину других лица.

У Бањој Луци 17.3.2025.

Потпис кандидата

Р. Косовић

Изјава којом се овлашћује ФПН факултет/ Академија умјетности
Универзитета у Бањој Луци да мастер/магистарски рад учини јавно доступним

Овлашћујем ФПН факултет/ Академију умјетности Универзитета у Бањој
Луци да мој мастер/магистарски рад, под насловом

КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЈА И РЕАЛИЗАЦИЈА СПОЛНЕ ПОЛИТИКЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
У УСЛОВИМА ОГРАНИЧЕНОГ МЕЂУНАРОДНОГ СУБЈЕКТИВИТЕТА

који је моје ауторско дјело, учини јавно доступним.

Мастер/магистарски рад са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату,
погодном за трајно архивирање.

Мој мастер/магистарски рад, похрањен у дигиталним репозиторијум Универзитета
у Бањој Луци, могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце
Креативне заједнице (*Creative Commons*), за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство
2. Ауторство - некомерцијално
3. Ауторство - некомерцијално - без прераде
4. Ауторство - некомерцијално - дијелити под истим условима
5. Ауторство - без прераде
6. Ауторство - дијелити под истим условима

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци, кратак опис лиценци дат је
на полеђини листа).

У Бањој Луци 17.3.2025.

Потпис кандидата

Р. Косовић

Изјава о идентичности штампане и електронске верзије
мастер/магистарског рада

Име и презиме аутора РАДЕ КОСОРИЋ

Наслов рада КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЈА И РЕАЛИЗАЦИЈА СПОЉНЕ ПОЛИТИКЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
У УСЛОВИМА ОГРАНИЧЕНОГ МЕЂУНАРОДНОГ СУБЈЕКТИВИТЕТА

Ментор ПРОФ. ДР МИЛОШ ШОЛАЈА

Изјављујем да је штампана верзија мог мастер/магистарског рада идентична електронској верзији коју сам предао/ла за дигитални репозиторијум Универзитета у Бањој Луци.

У Бањој Луци 17.3.2025.

Потпис кандидата

Р. Косорић